



Een Canadese jeep rijdt richting Den Helder. Foto gemaakt ter hoogte van de vlotbrug. Voor op de motorkap v.l.n.r. Bep Schilder, Jan van Straten, Pim de Wit. Tweede van links, op klompen, Arie Louwe. Links met pet Jaap Schagen. Daar schuin naast Arie Louwe.

COLOFON

Uitgave

Deze bevrijdingskrant wordt eenmalig uitgegeven door het Comité 75 Jaar Vrijheid 't Zand bij gelegenheid van de herdenking en viering van 75 jaar bevrijding.

Het comité 75 Jaar Vrijheid 't Zand is een samenwerking van:

Dorpsraad 't Zand, Ouderen Vereniging Zijpe, Jongerenvereniging WBO, Stichting Bevrijdingsfestival 't Zand, Oranjecomité 't Zand, de Zonnebloem afd. 't Zand en Oudesluis, Stichting Stimulering Dorpsactiviteiten 't Zand en Omstreken, basisschool Zandhope, St. Jozefbasisschool, Kerkbestuur O.L.V. Visitatie 't Zand, Zakencub 't Zand, Stichting De Sportvriend.

Oplage en verspreiding

De krant wordt gedrukt in een oplage van 1500 en huis-aan-huis bezorgd in 't Zand en omgeving.

Datum

april 2021

Eindredactie

Piet Zomerdijk



75+1 JAAR VRJHEID

Vormgeving en druk

Rodi Media / Rodi Rotatiedruk: Visseringweg 40, 1112 AT Diemen

Foto's

Veel van de foto's van de bevrijding van 't Zand en het bevrijdingsfeest zijn gemaakt door meester Adriaan Kager (hoofd van de St. Jozefschool van 1918-1959) en komen uit de collectie van Nic. Tesselaar. De foto's zijn ook te zien op www.tzand.info - 't Zand - Door de tijd heen - Bevrijding 't Zand 1945 in beeld.

Contact

Reacties kunnen gezonden worden naar: plzomerdijk@multiweb.nl of Oude Rijksweg 115, 1756 EN 't Zand

Met dank aan...

Als comité begin je enthousiast plannen te maken voor de viering van 75 jaar Vrijheid in 't Zand. Aan de uitvoering van deze plannen zijn echter wel kosten verbonden en het comité heeft bij de start niets in kas. Gelukkig werd er van diverse kanten financiële steun toegezegd.

Wij zijn heel blij met de beschikbaar gestelde bedragen door:

- a. de Gemeente Schagen via de KCARS (Kunst- en Cultuur Advies Raad Schagen);
- b. de Stichting Stimulering Dorpsactiviteiten 't Zand en omstreken;
- c. de Zakenclub 't Zand;
- d. de Dorpsraad 't Zand;
- e. het Coöperatiefonds van de Rabobank.

De Stichting De Sportvriend heeft ons bijzonder geholpen bij de voorkanten van het blad in maart en april. Na drie uitgaven met een voorkant met foto's van de bevrijding in 1945 moest de Sportvriend helaas stoppen. Dit vanwege de pandemie van het virus dat corona veroorzaakt. We hadden er nog 5 voor u in petto. In mei/juni zijn die gelukkig alsnog gebruikt.

Muller Reclame en Belettering heeft voor alleen de materiaalkosten het infobord Joods Werkkamp gemaakt, terwijl Cock Tuin zich heeft bezig gehouden met het houtwerk voor dit bord. De stelconplaat werd beschikbaar gesteld door Oostwouder Silobouw.

Kees van Wel (vroeger Kokon) heeft belangeloos 3 ansichtkaarten voor ons ontworpen.



INHOUDSOPGAVE	
Titelblad + Colofon	1
Sponsoring + Inhoudsopgave	2
Bevrijding in foto's	3 t/m 8
Bevrijdingsfeest in foto's	9 t/m 13
Bronnen	13
De (Oude) Rijksweg	14 en 15
Het Joods Barakkenkamp	16 t/m 19
Het Noordhollands Kanaal	20 t/m 23
Den Helder	24 en 25
Slachtoffers	26 t/m 28
Zijpersluis	29
Verhalen	30 en 31
De Bloeikas	32

Alle geplande activiteiten viering 75 jaar bevrijding 't Zand.

Feestelijke opening

Tentoonstelling

Acht keer een speciale voorkant van de Sportvriend

Optocht oude legertrucs en versierde kinderfietsen

Uitdelen van ansichtkaarten van de bevrijding

Oudhollandse spelletjes

Bevrijdingsfestival

Onthulling informatiebord Joods barakkenkamp 't Zand

Dorpsbrunch

Rondleidingen door het dorp

Het uitgeven van een Bevrijdingskrant

De dik gedrukte onderdelen zijn, ondanks de pandemie, ook werkelijk tot uitvoering gekomen.

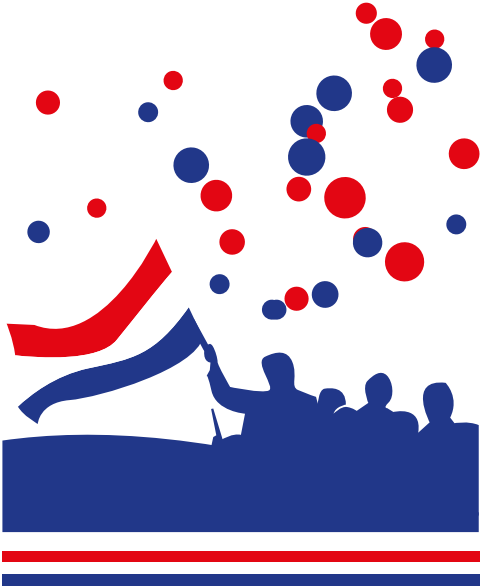




Foto genomen vanaf de Kanaalkade. Aan de overkant van het kanaal, ter hoogte van de Bosweg, komen de Canadezen aangereden.

Het waren spannende dagen, die eerste dagen van mei 1945. Op 4/5 mei was de Duitse capitulatie een feit. Maar in onze omgeving waren alleen nog maar Duitse soldaten te zien. Van de bevrijders nog geen spoor. De familie Kager, hoofd der school Adriaan Kager, zijn vrouw en de kinderen, woonde voor de oorlog in het schoolhuis aan de Keinsmerweg naast de katholieke school. Huis en school waren echter gevorderd door de Duitsers. De familie had nu onderdak gevonden aan de Kanaalkade in het, vanaf de Stolpen gezien, 1e huis van het 2e

blok, huisnummer 132H (nu de fam. Glas op nr. 4). Het werd Plan Zuid genoemd. Op 4 mei kwam het nieuws van de Duitse capitulatie ook bij de familie binnen, via de radio op de boerderij 't Plaatsje van de familie Keijzer (later de familie Kneppers. De boerderij stond tussen 't Zand en de Stolpen en is in 1971 afgebrand). De verwachting was dat de bevrijders via de Rijksweg naar Den Helder, de marinebasis, zouden gaan. De weg werd dan ook goed in de gaten gehouden. En dan op 8 mei 's middags ziet mev. Kager

vanuit haar huis de eerste auto's richting 't Zand rijden. "Ja, daar zijn ze!" roept ze verheugd. Meester Kager pakt z'n fototoestel, dat hij al gereed had liggen, en rent naar buiten waar hij aan de kant van het kanaal bovenstaande foto maakt.

De eerste voertuigen zijn al voorbij de Bosweg. Daarna spoedt hij zich, via de vlotbrug naar de Rijksweg waar zich al een mensenmenigte heeft verzameld. Op de onderste foto's komen de voertuigen van de Canadezen al aangereden.



Leo Vroman Vrede

Komt een duif van honderd pond,
een olijfboom in zijn klauwen,
bij mijn oren met zijn mond
vol van koren zoete vrouwen,
vol van kirrende verhalen
hoe de oorlog is verdwenen
en herhaalt ze honderd malen:
alle malen zal ik wenen.

Kom vanavond met verhalen
hoe de oorlog is verdwenen
en herhaal ze honderd malen
alle malen zal ik wenen.



VERGETEN NAMEN

Aan de westkant van het Noordhollands Kanaal, komende vanuit de Stolpen, gaande naar de Kolksluis, komen we de volgende plaatsaanduidingen tegen:

Boerderij **Het Plaatsje** met aan de overkant het **Bossie van Laan**. Via het **Knepperspad** komen we bij **De Ballast**, daar waar volgens **Plan-Zuid** tien huizen gebouwd zijn. Ooit was het plan daar bomen te planten en een parkje aan te leggen. Als we rechtsaf gaan komen we in de **Kikkersteeg**. Maar we gaan rechtdoor langs de **Kazerne** over de rest van de **Martelaarsgracht** richting **de (Kerk) Buurt**. Daar zijn de kerk en een school gesitueerd. We blijven, ook na de vlotbrug, het kanaal aan onze linkerkant houden. We komen nu op het **Drollenpadje** ook wel **Heerengracht** genoemd. Aan het einde van de bebouwing kijken we naar de overkant en zien **Het Schrale End** aan ons voorbij gaan.



Foto boven: Aan de overkant van het water: De bomenrij links, staat voor de Kazerne. Verderop de vlag in top bij huize Kager, het voorlaatste blok. Deze 10 huizen vormden, volgens Wim Kager, Plan Zuid.

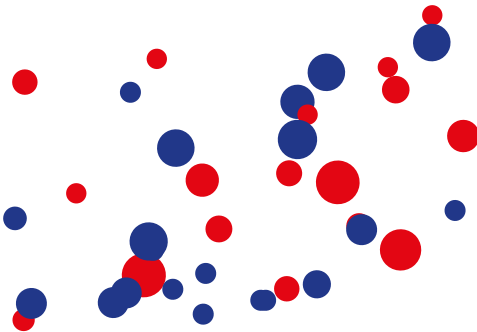


Links op de treeplank: Jansje van Diepen. Rechts voor op de treeplank met witte jas: Marie Glas en daar naast: Alie Boots



In witte jas : Marie Glas?

Deze Canadese legervoertuigen komen over de Rijksweg vanuit Alkmaar en rijden richting Den Helder. Meester Kager komt ze ter hoogte van de vlotbrug tegen en zet ze op de foto. Daarmee ook vele enthousiaste dorpelingen.





Rechts proberen jongens naar binnen te klimmen. Het meisje met de kniekousen is Dora van der Fluit. Links worden handen geschud.



Voor het huis van de slager Hottentot. Hij staat voor de winkel. Verderop Winkel van Baltus en boerderij van Jo Ros. Jong en oud gefascineerd door de intocht van de Canadezen.



Tweede van links, kijkt recht in de camera : Tiny van Straten. Daarnaast, met bril, Gatha Pronk. Helemaal rechts : Pim de Wit. Links daarnaast : Nel Doedens. Links is het huis van Alie Baltus te zien. Links daarvan een identiek huis. Daar woont nu de familie Dignum. Daarachter de boerderij van de familie Ros.

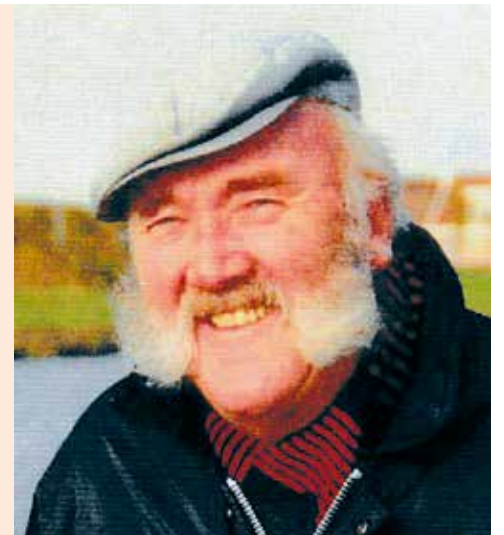


Helemaal links, met pet : Arie Druiven. Tweede van links : Nic Tesselaar. Midden, achter vrouw met zwarte hoed : Marie Strooper. Wie is de vrouw met de zwarte hoed? Wie is derde van links, met baard en hoed?

Nic Tesselaar heeft jarenlang gepast op de fotocollectie van Adriaan Kager. Deze collectie kwam boven water nadat Nic Tesselaar op 14 maart 2012, in de leeftijd van 86 jaar, was overleden.

Samen met zijn vrouw Edwin runde hij een winkel in manufacturen, meubels en vloerbedekking. De winkel stond recht tegenover de kerk en nam daardoor een centrale plaats in het dorp in. Nic was van 1952 t/m 1971 bestuurslid, secretaris (1954-1965), van S.V. Geel-Zwart. Hij werd benoemd tot erelid.

Later is Nic ook nog jarenlang voorzitter geweest van Handbalvereniging H.V. Geel-Zwart. Voor deze vereniging organiseerde hij een snorrenactie en gaf zelf het juiste voorbeeld.



Zesde van links, met witte kraag : Heinz Manderfeld (32 jaar). Is dat jongetje voor hem Heinz junior?



Helemaal links : André Hertogh. Daar rechts van: Nic Keizer.

**75+1 JAAR
VRJHEID**

Heinz Manderfeld (1913-1977)

Heinz Manderfeld was een evacu  uit Den Helder. Andere namen van evacués zijn : Van Koningsbruggen, Luyckx, Leek, Tukke, Pauli, Klinkert, Steinberg , Vlaming, Nak, Hintert r.

Heinz Manderfeld is geboren op 21 april 1913 in Düsseldorf. Hij vluchtte uit Duitsland vanwege de grote armoede aldaar. Hij werd in Nederland liefdevol opgevangen door de familie Hintert r. Hij vond werk als werktuigbouwkundige op de Rijkswerf. Heinz werd verliefd op Geertruida Houtenbos. Hij mocht van vader Houtenbos met haar trouwen. Op één voorwaarde. Hij moest het **Nederlandschap** verkrijgen. Dat lukte en hun eerste zoon Heinz werd op 29 juni 1940 in Bergen geboren. Hun tweede zoon Jan werd op 5 mei 1942 geboren in 't Zand. In het huis van Cees de Wit. De familie Manderfeld woonde daar vanaf september 1940 tot en met september 1945 met als burens de familie van schoenmaker Wever. Daarna vertrokken ze weer naar Den Helder. Maar hun Duitse naam wekte **anti-Duitse sentimenten** op. Daarom vertrok het gezin naar Indonesië. Ze woonden van 1946 t/m 1951 in Soerabaja. Na deze periode werd Den Helder weer opgezocht en het werk op de werf voortgezet.

Heinz was trots op zijn **zonen**. Hij heeft de carrière van Heinz en Jan deels meegemaakt voor hij in 1977 overleed. Generaal **Heinz** Manderfeld werd **Bevelhebber** der Luchtsrijdkrachten. **Jan** Manderfeld was als raadslid en wethouder jarenlang actief in de Helderse politiek. Ook is hij **directeur** van Landschap Noord-Holland geweest.



Stoere Canadezen worden bewonderd door dames die onder de indruk zijn.



En ze blijven maar komen. Rechts de kruidenierswinkel van familie Zomerdijk.



Het filmrolletje van meester Kager raakt vol. Hij loopt terug. Rechts de winkel van de familie Zwart. Hij blijft foto's maken.



Het hoofd van de Parochiale Sint Jozefschool zoekt een verhoging en vindt die bij de vlotbrug. (het brugwachterhuisje ?). Hij ziet rechts, naast de boerderij van de familie Ros, een bovenraam open staan. Daar woont zijn collega Cees Driehuis. Een mooie plek voor de laatste foto's.



ADRIANUS KAGER

BESTUURSLID/SECRETARIS VAN HARDDRAVERIJVERENIGING
"DE VOLHARDING"

Adrianus Kager was hoofd van de St.-Jozefschool te 't Zand van 1918 t/m 1959. Hij was het vierde hoofd na W. Verberne (1880), P. Doedens (1886) en Cornelis Bruno (1915). Het gezin Kager woonde tot 28-08-1958 in "het schoolhuis". Hij was getrouwd met Betje Vlaar. Ze kregen 8 kinderen : Kees, Tom, Henk, Jan, Toos, Minette, Els en Wim.

Hij was van 1930 t/m 1967 bestuurslid/secretaris van Harddraverijvereniging "de Volharding". Samen met zijn vriend Marinus Oosterkamp waren zij echte drafportliefhebbers. De oorlog zorgde ervoor dat van 1939 t/m 1944 geen officiële kortebaar werd georganiseerd. Een boerendraverij was aan hen niet besteed. Kager zou tot 1967 secretaris blijven. Vlak na zijn aftreden overlijdt hij. Hij zou in het bestuur door drie man opgevolgd worden.



De bevrijding in foto's

8 mei
1945



Foto links boven: Heel veel kinderen



Foto rechts boven : Nog meer kinderen maar ook o.a. in witte jas Marie Glas en daarnaast Jansje van Diepen en Ali Boots.



Foto links onder: wie hangt uit 't raam bij Kees Driehuis? (nu Gert de Moel)



Foto rechts onder : Vergelijk met links onder. Bv. Kinderwagen.

Uit het dagboek van C.J. de Wit: "...Precies om drie uur n.m. komen de voorposten aan. Een motorrijder voorop, dan enige pantserwagens en een transportwagen. Na plus minus een kwartier komt een lange kolonne van moderne Canadese legerwagens in verschillende variaties, allen bemand met vlotte sportieve kerels. Het is ineens zwart van de mensen op de weg en het is een gejubel en gejuich. De geweldig grote gepantserde auto's kunnen maar heel langzaam door de jubelende menigte heendringen en komen vaak geheel tot stilstand, we drukken de joviale Canadezen de hand, sommigen omhelzen en kussen ze.

Iemand zegt "wat zijn we blij dat jullie er zijn, wat hebben we lang op jou gewacht ". We hebben ook lang gewacht, maar alles is voorbij en er is een feest zonder weerga en toch zonder bier of drank, koek en sigaretten, we hebben niets meer. Maar groots is dit feest om nooit te vergeten en hoger bruist de jubel, er komt geen eind aan en steeds rijden de wagens maar aan. Jongens en meisjes klimmen op de geweldig hoge wagens en rijden zingend en jubelend mee en krijgen chocolade, sigaretten en krentenkoek van de Canadezen..."



Foto links . Bij aanvang van de festiviteiten houdt meester Kager een toespraak op "t Groentje" , groen pleintje bij de vlotbrug. Hij was voorzitter van het feestcomité. Er was een tijdelijk monument voor hen die vielen.

Bevrijdingsfeest herinneringen van Wim Kager (1931-2020)

Opgeschreven op 5 mei 2017 te Heiloo

"...zo'n explosie van feestvreugde bij de bevrijding heb ik mijn lange leven nog nooit meegemaakt. De vreugde van 1988, toen het Nederlands Elftal Europees Kampioen werd, valt in het niet, vergeleken met deze intense vreugde. Overal in het land, dus ook in 't Zand, zijn er bevrijdingsfeesten met optochten, vlaggen, muziek, oranje **versierde wagens**. Mijn zusters begeven zich van het ene naar het andere bevrijdingsbal met de Canadezen in de cafés van 't Zand, Schagen en Callantsoog. Ook thuis, in ons huis aan de Kanaalkade ontvangen we Canadese soldaten die onder de indruk zijn van de vreugde en hartelijkheid waarmee ze door de bevolking worden ontvangen. De hele zomer van 1945 is het feest, het houdt maar niet op. Ieder dorp doet mee, dus ook 't Zand waar de **bevrijdingsoptocht** in augustus plaatsvindt..."



Steun het Rode Kruis
Gondelvaart met achter J/P/S. Zomerdijk Pzn voor Gert Sijs.



Razzia
Vlnr Jan Schilder, Jaap Schilder, Arie Noot, Jaap Schilder, Pé Schilder.

Wim Kager vervolgt : "...s Middags gaat de optocht met muziek en opgetuigde versierde wagens het dorp door en zelfs via de Stolpen weer terug naar het overal bevlagde dorp. Eén van de wagens vertegenwoordigt de 11 provincies. Daarop zitten 11 meisjes, ieder met een bord voor zich met een provinciewapen. Daar ontwaar ik ook mijn zusjes. Over deze fraaie optocht wordt nog lang nagepraat..."



Onder deze vlag voelen wij ons veilig. Zittend : 1e vl. Minet Kager, 2e vl. Truus de Wit, 3e vl. Ad de Wit, staande Lenie Tuin, Zittend 4e vl. Toos Kager, 5e vl. Els Kager, 6e vl van achter Klazien Johannes (?) Op de bok : Jongeling (?) Niet op deze foto, wel op de wagen : Pim de Wit, Ant de Wit, An Johannes, Tinie Johannes.



v.l.n.r. Piet Koopman, Gerrit Klaver, Arie Slijkerman.



Zo gaat Dolf naar de bliksem toe. Links J. de Boer. Rechts A. Tuin.
Kar gemaakt in werkplaats van Doedens.



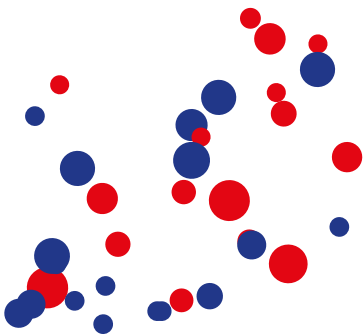
Vlnr. Riet Mul, Afra Mul, Jan van der Voort.
Boerderij van familie Ros aan overkant kanaal.



Koninklijke Marine Vlnr. Gert Volder, Trees Sneekes, Jan Volder, ?, Ak Sneekes, Jan de Wit met accordeon,
Annie Sneekes, Truus Molenaar, ?, Gijs Bosman,

Deze vrachtauto, rechts, **de onderduiker**, deed mee aan de optocht. De naam staat boven het raam aan de voorkant.

De auto staat richting Alkmaar. Het was een auto van Schilder. Hij kwam na de bezetting onder het stro vandaan en was ondergedoken bij een familie de Wit uit de Korte Belkmerweg. Links het huis van de brugwachter.



Marken in oorlogstijd. Optocht van kinderen. De familie Slijkerman uit de Bosweg. De optocht gaat over de Keinsmerweg in oostelijke richting en bevindt zich ter hoogte van de Jonge Prins. v.l.n.r. Cock, Riet, Arie (Ghadaffie), vader Piet (de ijsbeer), moeder Voortje Slijkerman-Portegijs, Jan, Jos. fietsende man: Arie Noot van het Zwarte Pad.



Lord Biskwie. Uiterst links Piet Tuin (van AB manufacturen) daarnaast met colbertje Lou Ros. In de blikken: Wim Kager. Achter Lord: Kees Kager. Meisje met witte sokjes: Toos Kager. Daarnaast: ?



Bevrijdingsfeest in foto's

augustus
1945



Op Transport De Korteweg, nu Nollenweg, doet mee aan de optocht



Wij waren niet getemd. Vlnr: Ab de Wit – Yp Portegijs – Stien Strooper – Grietje Tiel
– Ad Deutekom – Gre Huijberts – Truus Deutekom – Riet de Wit – Riet Strooper
– Piet de Wit – Siem Portegijs

Uit het dagboek van C.J. de Wit:

“...Op 28, 29 en 30 augustus hebben we hier in 't Zand de eerste grote herdenking van onze bevrijding gevierd, een tijdelijk monument is opgericht voor hen die vielen. Bij dit monument heeft de opening en herdenking plaats, de sprekers burgemeester D. Breebaart en de voorzitter van de feestkommissie Adr. Kager herinneren ons aan de voorbijgejaren met al hun

nood en ellende, ze spreken hun vreugde uit dat alles nu voorgoed achter ons ligt. De torenklokken luiden en 't Wilhelmus van Nasauwe klinkt vanaf de toren over heel het dorp. Een mooie optocht van kinderen wordt gehouden waarbij een nummer, de begrafenis van Hitler voorstelt. De volgende dag een schitterende optocht van paard en wagens, 't was verbazend

hoe iedere deelnemer alles had gedaan om z'n gevoelens van vreugde en dankbaarheid tot uiting te brengen en zo zagen we de mooiste optocht die we ooit hebben gezien op 't platteland. De eerste prijs behaalde het nummer “Geloof, hoop en liefde”. Bij de komische nummers was een overvalwagen van de moffen, die razzia hield, nu konden we ermee spotten en lachen. In alle café's

werd gedanst en de laatste dag werd besloten met een gondelvaart, die in de avonden schitterend verlicht was terwijl het geheel door vuurpijlen fantastisch mooi werd. Het feest is gevierd in de grootste vreugde en vriendschap en niemand onzer zal 't ooit vergeten...”

BEVRIJDINGSFEESTEN NA DE OORLOG

Optocht kinderen langs het kanaal

Zie foto rechts

Aan de overkant links de werkplaats van Doedens. Midden rechts het huis van Bleijendaal.

Alice en Ria Konijn lopen erin mee.

Op de achtergrond tegen de boom tante Ida Noordstrand - Praat.

Opmerkingen achteraf, over deze foto.

Opmerking 1 : Alice staat op de wagen en is aan het zagen met Joke Schilder.

Opmerking 2 : Ria Konijn en Ans Burger lopen naast de wagen.

Opmerking 3 : Links van de wagen volgens mij Suzan Schulpen met Ans Smit.

Opmerking 4 : Ik dacht met bril Ina Sneekes en er achter Aggie de Wit met Annie Ros.





Volendam in vrede. Johan Visser zit voor, naast Jaap de Wit (kastelein) en Kees Visser staat erachter.

Het bekendste Nederlandse liedje uit de Bevrijdingsdagen is waarschijnlijk 'Trees Heeft een Canadees' van Albert de Booy. Het gaat over een Nederlands meisje dat verkering heeft met een Canadese soldaat.

In mijn straatje woont een meisje
Luisterend naar de naam Trees
'n Echte Hollandse verschijning
Knap en aardig in d'r vlees

Nooit moest zij iets van verkering
Vrijen vond ze ongezonder
Maar direct na de bevrijding
Ging 't gerucht van mond tot mond

Trees heeft een Canadees
O, wat is dat kindje in haar sas
Trees heeft een Canadees
Samen in de jeep en dan vol gas

Al vindt ze dat Engels lang niet mis is
Wil zij dolgraag weten wat een KISS is
Trees heeft een Canadees
O, wat is dat kindje in haar sas

HET PAROOL

EXTRA BULLETIN NO. 1

NEDERLAND BEVRIJD.

Amsterdam, Zaterdag 5 Mei, 6 uur 's ochtends.

Het geheele Noordelijke Duitse leger heeft de wapens neergelegd en zich overgegeven aan veldmaarschalk Montgomery. Dit betekent de capitulatie van den vijand in Nederland, Noord-Duitschland, Denemarken en Helgoland. Alleen in Noorwegen, Noordelijk Oostenrijk en Tsjecho-Slowakije wordt voorloopig nog doorgevochten.

De capitulatie gaat hedenmorgen om acht uur in; op dat tijdstip aanvaarden de Canadeesche tanks langs waterlinie en Grebbelinie hun zegetocht naar de kust. Binnen enkele uren kunnen wij de eerste geallieerde soldaten in de hoofdstad verwachten.

Wij zijn vrij! Leve Nederland!

Nieuwe burgemeester van Amsterdam.

Amsterdam, Zaterdag 5 Mei. Naar wij vernemen zal vandaag tot voorloopig burgemeester van Amsterdam benoemd worden de heer F. de Boer, directeur der Stoomvaartmaatschappij Nederland.

Vertrouwensmannen der Regeering.

Amsterdam, Zaterdag 5 Mei. Voorloopig zal de Nederlandsche Regeering in het nieuw bevrijde deel van Nederland worden vertegenwoordigd door een college van zeven Vertrouwensmannen, dat gedurende de bezetting werd benoemd en met deze opdracht belast.



Links: Nel Strooper- Bleijendaal. Rechts: Ans Schrama - de Wit. In wagen: Git Pater- Bleijendaal. Allen van de Kolksluis

Foto rechts: **Air Dropping** (foto van Tiny van Zanten – Heddes)

Links op de bok: **Muus Groot** (Korte Bosweg, 4 vrijgezellen, Trien, Betje, Dirk, Muus)

Rechts daarvan: **Annie Kooij** (zus van Joop Kooij, Beatrix hoeve, Korte Bosweg)

Derde van links: **Jan Schouwvliet**

(woonde halverwege Korte Bosweg, aan de rechterkant kleine huisje t.o.v. dam van Adam de Wit)

Vierde van links: **Jan Kooij** (broer van Joop Kooij)

Vijfde van links: **Wim Keuler** (woonde wrs. aan de rechterkant van dubbel woonhuis begin Korte Bosweg, later vd Linden, nu Jan en Paulien Schilder)

Helemaal rechts: **Arie vd Geest** uit Voorschoten.

Wie was Arie van der Geest?

(bijdrage van Tiny van Zanten-Heddes)

Zijn vader kwam een keer bij fam Heddes in de hongerwinter om voedsel. Hij liet een foto van zijn gezin zien, 14 kinderen! (later 17 kinderen)

Hij kreeg te eten en hoefde niet in het stro te slapen maar kreeg een bed. De volgende dag

ging hij weer met voedsel naar huis. Arie kwam in de oorlog al 'werken' bij Heddes, 'een jaar op de boerderij'. Altijd in de kennis gebleven, Arie leeft nog, is nu 91 jaar. Fam Heddes had 6 dochters, Tiny is de oudste, Arie wordt nog steeds als 'broer' genoemd.



Op de step Links : Tiny Heddes



Oogst 1944 Links op de foto Arie Portegijs , Rechts Adriaan de Wit (volgens Riet Ros – de Wit)

BRONNEN

Verslagen Fotomiddag De Zandstee

Ansichtkaartencollectie A. de Wit

Foto's artikelen ZHB

Fotocollectie van het Zijper Museum.

Niestad fotocollectie van het Zijper Museum.

Koch Jeroen ; Koning Willem I 1772-1843 , Amsterdam 2013

Loo van L.F. (Frank) ; Canon van de Zijpe, Zijpe in 40 vensters, Zijper Museum Schagerbrug

Loo van L.F. (Frank) ; (Doen) Overleven, Zijpe en Petten tijdens de Tweede Wereldoorlog, ZHB 23ste j. nr 2 mei 2005

Loo van L.F. (Frank) ; Het Noord-Hollands Kanaal :... ZHB 26ste j. nr 3, aug 2008

Loo van L.F. ; Wat een pracht. Schagerbrug 1992. Bremer J.T. ; De aanleg van het Groot Noorhollands Kanaal door de Zijpe. ZHB 8ste j. nr 4, nov 1990

Bremer J.T. ; Uit de tijd van de trekschuit, ZHB 22ste j. nr 3, aug. 2004

Zappey W.M. ; Anderhalve eeuw Groot Noordhollands Kanaal, Het kanaal door Holland op zijn langst, 1976

Borger Guus J. ; Anderhalve eeuw Groot Noordhollands Kanaal, De bouw van het Groot Noordhollandsch Kanaal, 1976

Olieman N. ; Bewoners van de kom van 't Zand vanaf ca. 1930, Deel 1: De Oude Rijksweg , ZHB 27ste j. nr 3, aug 2009

Olieman N. ; Bewoners van de kom van 't Zand vanaf ca. 1930, Deel 2: De Kanaalkade , ZHB 27ste j. nr 4, dec 2009

Olieman N. ; Plaatselijk Belang 't Zand (1923 – 1949), ZHB 21ste j. nr 2, mei 2003

Nederkoorn Joop ; Het joodse werkkamp in 't Zand, ZHB 13de j. nr 2, mei 1995

Otter Kees ; Winkeltje aan de Rijksweg bij Zijpersluis, ZHB 29ste j. nr 4 , dec. 2011

Smit Dirk ; Verslag over het werkkamp gemengd gehuwde joden in 't Zand, ZHB 33ste j. nr 4, dec. 2015

Taselaar René E. ; Werkkampen voor gemengd gehuwde joden in Noord-Holland in 1944, Kamp 't Zand, Terugblik '40 – '45 , 48ste j. nr 12

Taselaar René E. ; Amsterdamse gemengd gehuwde joodse mannen in Noord-Hollandse werkkampen en hun families, een nader onderzoek, Terugblik '40 – '45 , 51ste j. nr 2

Taselaar R.E. ; Nieuwe gegevens over de kampen 't Zand en Groote Keeten. Terugblik '40 – '45 , 57ste j. nr 10

Wit de C.J. ; Jaren van oorlog, 40-45 gezien en beleefd in ons dorp in Noord-Holland. Getypte versie.

Wit de Olga ; Het dagboek van mijn opa. Eigen beheer 2020.

Krabben Anja ; “Gaaf naar huis, de keizer is al gepasseerd”. Stichting Thema Tijdschriften, nr 2, maart/april 2011.

Uit het archief ; Zijper Courant 20 december 1924; de opkomst van 't Zand), ZHB 31ste j. nr 2, juni 2013.

Rijkswaterstaat, directie NH. ; Van poldergasten, waaiersluizen en vlotbruggen- de geschiedenis van het NHK. Uitgeverij BIS, Amsterdam.

Bons Monique ; En wij gedenken hen, de tien van Zijpersluis, ZHB 19de j. nr 2, april 2001.

Louwerse- Moerman; Geïllustreerde Vaderlandse Geschiedenis, 10de druk, Amsterdam.

75+1 JAAR
VRJHEID



Op de foto's van de triomftocht van de Canadezen zullen vast veel bewoners van de Rijksweg te zien zijn. Wie waren zij ?

Bewoners van de Rijksweg rondom de oorlogsdagen

(bron Klaas Olieman)

Rijksstraatweg zuid

A. Zomerdijk
Weij Sr. En Jr.
W.S. de Wit
Dorus en Manus Bierman
Jan Glim
A. Tuin
Antoon Bommer
L.v.d. Linden
Piet Tuin
Bets Zomerdijk
Teeuwes Smit/ Leo Hendriks
H.T. Sleutel
P. Bakker/ Jp.v.Woesik
Gert Tuin
Dirk den Brasem
Gert Manneveld
Krinus (Q) Koopman
Rikus v.d. Linden/ Jan Kossen
Jan van Straaten

Schildersbedrijf
Timmerman
Veehouder en melkhandelaar
Schillenboer en petroleumverkoper
Kastelein café naast Theater Royal
Vrachtrijder, schipper, mesthandelaar
Woonhuis
Garage, taxi, benzinepomp
Vrachtrijder, schipper, melkmonsternemer
Manufactureenzaak 'de Kleine Winkel'
Melksalon
Schildersbedrijf
Gepensioneerd zeeman
Woonhuis
Gepensioneerd zeeman
Brandstoffenhandel en vrachtschipper
Handelaar in vee, mollenhuidjes en kievitseieren
Wagenmakerij
Radio- en electra-zaak

P.



S. de Wit melkventend met zijn hondenkar op de Keinsmerweg (nog niet verhard –dus waarschijnlijk in de jaren '20); op de achtergrond boerderij 'Jagerslust' (nu zorgcentrum 'De Zandstee'). Privé-collectie.



Vlnr. Manneveld, Zomerdijk, Zwart, Mak, Modder, Hottentot, v.d. Linden, Baltus

Arie Manneveld
P.Zomerdijk
Klaas en Jan Zwart
Dirk Mak
C. Modder/ M.Pronk
Hottentot
L. v.d. Linden
Baltus
v. Beusekom/ Ros
v. Beusekom/ K. Keijzer/
G.A. de Wit
Teun Mooy
D. Waker
De Boer
Hollandia
Piet en Gert Raatgers

Brandstoffenhandelaar en depothouder Alkmaar pakket
Kruidenierszaak
Electra, loodgieter, radio, fietsen, werkplaats
Petroleumventer, kaarten ijsbaan
Café met woonhuis
Slager, in de oorlog gaarkeuken
Rijwielhandel
Tabakswinkel
Boerderij
Woonhuizen

Brugwachter, kantonnier
Brugwachter, kunstschilder
Chef brugwachter
Melkontvangststation
Winkeltje



Rijksweg zuidzijde. 1941.V.l.n.r. de boerderij van van Beusekom en later Ros, een woonhuis en drie woningen van Rijkswaterstaat. Rechts melkontvangststation Hollandia, Woonhuis directeur, daarnaast Piet en Gert Raatgers.



Opening nieuwe vlotbrug in 1952

De Rijksweg 2



Rijksstraatweg noord

Krijger	Noord Hollands Koffiehuis
Jb. Kooij	Veehandelaar
C. v.d. Berg	Groentehandelaar
H. Konijn	Bakkerij
L. v.d. Oord	Kruidenier
J.Boontjes	Rentenierende agrariër
Griet Buis	Oud-huishoudster van pastoor
K. Sanders	Rentenierende agrariër
Otedoom	Huisarts
Johannes	Garage, autobussen
J. Backer	Postbode
W.d. Wit / Piet / Marie	Veehouder in ruste
G. Zwaan	Werknemer bij Zeeman
Jan Mosk	Paardenslager
Jan Veeter	Timmermanswerkplaats
Klaas Zeeman	Rentenierende veehouder
J. Oostwouder	Bakkerij
C. Mosk	Noodslachter (krenghenslager)
J. de Vries	Woonhuis
Weduwe Huisman	Verkoop van spouwers
Iepma	Woonhuis
Weduwe van Duin	Woonhuis
Weduwe Boekel	Woonhuis
Weduwe Braaf	Woonhuis



Rijksweg Noord, richting Den Helder, 1935. Links Hotel Café Restaurant Het Noordhollands Koffiehuis.



Zandtemer kermis 1928 of 1929. V. l. n. r. Jan v.d. Oord (in 1943 als dwangarbeider in Duitsland omgekomen), Gré Modder (dochter van de caféhouder; ze logeerde vanwege de kermis bij haar vriendinnetje Jannie), Lou v.d. Oord Jr., Trijntje v.d. Oord-Braaf (oorspr. W'waard), Jannie v.d. Oord (later mevr. Wouda) en Jan Braaf (de vader van Trijntje). Foto genomen door een kermisfotograaf.

We komen, met dank aan dhr. Olieman en mevr. Strooper, tot de volgende herbergiers:

Pieter Kruyer (± 1820); Jacob Stam Janzn; Pieter Stam Jacobzn; Jacob en Pieter Stam jr.; Pieter Ruis (1902); Simon Timmerman (1919); Arie Tuin (1922); Hil Schrieken (1923); Pieter Kreyger (1937); Jacob Beeldman (1949); Jurriën Stammes (1959); Theo en Nel Strooper (1968); dhr. Ko (1989). Laatstgenoemde heeft van de 'herberg' een Chinees restaurant gemaakt.

Dhr. Johannes vertelt nog een mooi verhaal over de oorlog: „de Duitsers wilden dat je je radio inleverde. De vader van dhr. Johannes deed dit keurig, maar hij haalde bij zijn schoonzuster, tante Betje Bleijendaal haar radio op. Hij zei, dat hij die voor haar zou inleveren, maar hij hield hem zelf. 's Avonds werd in de garage regelmatig geluisterd naar berichten uit Engeland. Dokter Boerma, veearts Dekker en nog enkele andere notabelen kwamen dan luisteren. Als er een razzia was, dan duwde vader Johannes Klaas de radio in zijn handen. Hij moest zich dan verstoppen in de tuinen achter de huizen. Dat waren spannende situaties voor een jongen van 12, 13 jaar. Het doktershuis ziet er nog net zo uit als op de foto. Helemaal rechts tegen de garage van Johannes was het koetshuis. Hierin stond de koets van de dokter. Vader Cor Johannes was de koetsier: hij bracht de dokter waar die maar heen moest.”

De Canadezen verlieten het dorp aan de noord-zijde, richting Den Helder. Vlak buiten het dorp, aan de linkerkant, was een Joods werkkamp gehuisvest. Al in september 1944 was het kamp verlaten.

Op de volgende 4 bladzijden treft u informatie aan over de plaats en woonomstandigheden, over wie er in het kamp woonden. Er is ook informatie over het soort werk dat verricht moest worden en hoe de spaarzame vrije tijd benut werd.



Rijksweg noord. Links: de dokter, daarnaast garage Johannes, Backer en de Wit.



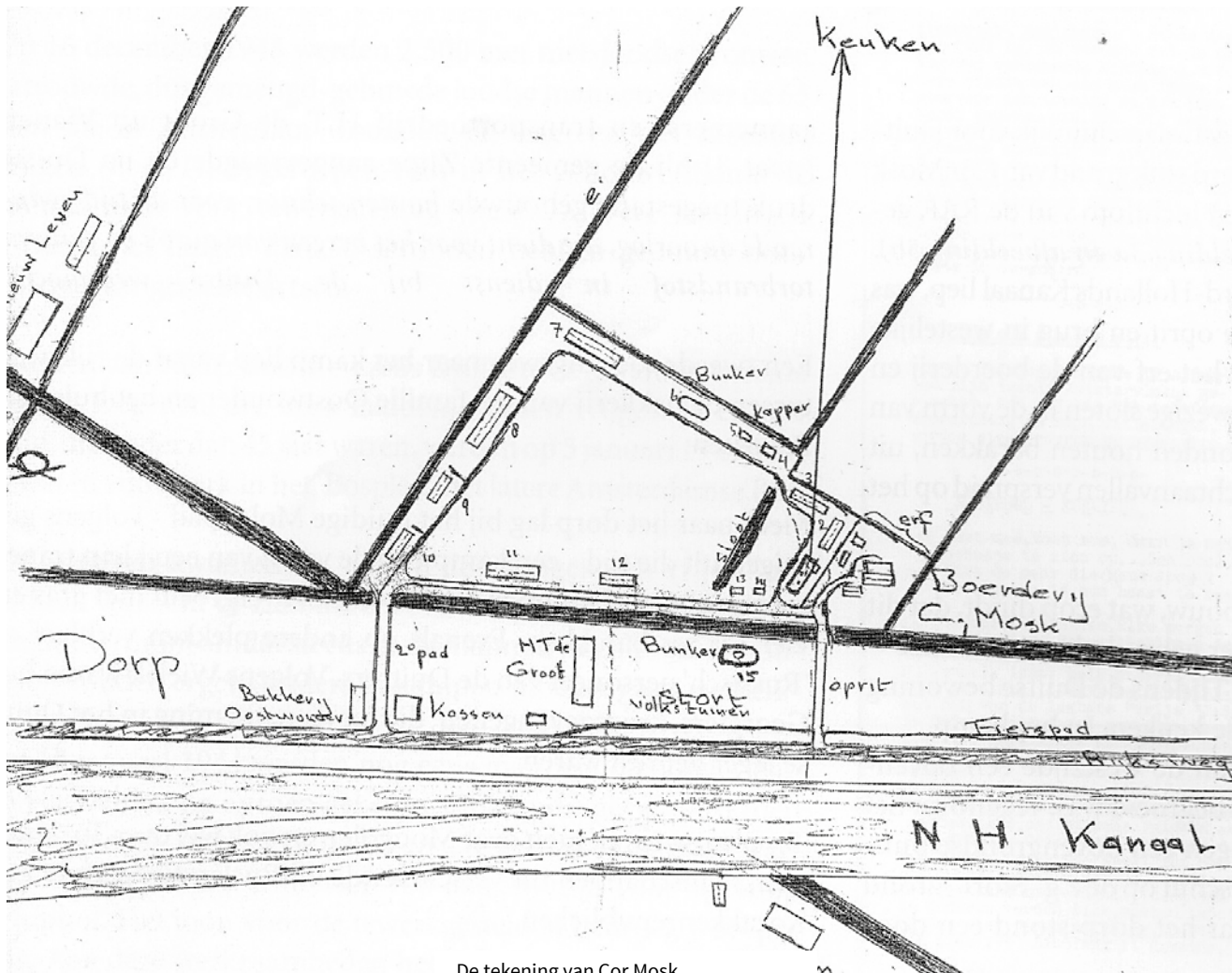
Barakkenkamp A: 't Zand

Toen de Canadezen op 8 mei 1945 via de Rijksweg het dorp weer uitreden op weg naar Den Helder passeerden ze links Barakkenkamp A, een voormalig joods werkkamp. Dit kamp was gebouwd door en voor de Duitsers. Het land was toen van Cor Mosk. Hij maakte een plattegrond van het kamp en omgeving. De tekening is hieronder weergegeven. Langs de zijden van het terrein stonden houten

barakken, een bovengrondse betonnen bunker (nr. 6) die dienst deed als schuilkelder, en een nu nog bestaand stenen keukengebouw. (nr. 1). Zie ook de foto's.

De houten barakken, bunker en keukengebouw stonden met het oog op luchtaanvallen verspreid op het terrein. Tegenover het kamp en niet ver van de ingang lag een bovengrondse bunker (nr.

15) met afweergeschut (nooit gebruikt). Richting het dorp stond, eveneens op 'stortgrond' (grond uit het Noordhollands Kanaal) een grote schuur. Gebouwd door H.T. de Groot. Deze schuur deed dienst als opslagplaats van auto's en generatorbrandstof voor de Duitse Weermacht. Het kamp werd nauwelijks bewaakt. Je kon heel gemakkelijk naar binnen en buiten lopen.



De tekening van Cor Mosk

Zie foto rechts: Bij de houten barak (achter de stenen keuken) staat o.a. de kok Salomon de Zwarte in witte jas. De langste van de twee jongens is zijn zoon Simon. Waarschijnlijk was Simon in 't weekend op bezoek. Naast Simon staat de 4 jarige Jan Mosk (van boerderij Cor Mosk).

De man met de fiets was vermoedelijk een inwoner van 't Zand. Links is een greppel met houten oversteek te zien. Ook een afrastering met daarachter nog een houten barak. De foto is in westelijke richting gemaakt.



Het nu nog bestaande keukengebouw.
Links: zuid-oost. Rechts: noord-west



Eten halen. Rechts: achterkant keuken, Achtergrond: boerenschuur Mosk. Links: slaapbarak op houten palen voor Joden.



Aardappels schillen. Helemaal links een schuilkelder (nr. 6 op tekening) Daarnaast nr. 5 en nr. 4. Helemaal rechts, barak nr. 3.



Deze foto is genomen op **7 mei 1944**. Het is bezoekdag. Op de foto staan joodse mannen en op bezoek zijnde kinderen en vrouwen. Ze staan voor een barak van het joodse werkkamp in 't Zand. De joodse mannen dragen een ster. (foto : Zijper Museum) Bijna helemaal rechts op de foto, met sigaret in zijn linkerhand, Walter Albersheim, fotograaf. Zijn vrouw heeft deze foto gemaakt. Helemaal links, op d'r knieën met dichtgeknoopte jas, Betty Turksma. Zusje Anneke Turksma zit op haar blote knieën in het midden. Ze kijkt op de foto naar rechts. Op de foto, links van Anneke, ook met blote knieën zit Edith Albersheim, dochter van de fotograaf.

Bewoners

Het kamp was aanvankelijk bedoeld voor Duitse militairen. Zo waren ze dichtbij de Atlantikwall. Tijdens de Duitse bewoning (vanaf '42) werkten vrouwen uit het dorp in de keuken. Vanaf 14 april 1944 gaf het barakkenkamp onderdak aan tewerkgestelden. Te werk gesteld aan de Atlantikwall. De eerste bewoners zijn goeie burgers (dokters, advocaten, onderwijzers) uit onder meer Hoorn. Vanaf 23 april 1944

tot 5 september 1944 (Dolle Dinsdag) wordt het kamp bewoond door ongeveer 280 joodse mannen uit Amsterdam die getrouwd zijn met niet-joodse vrouwen. Door dit huwelijk zijn deze mannen en kinderen gevrijwaard van deportatie.

Veel van deze mannen waren aanvankelijk te werk gesteld bij vliegveld Schiphol. Zij moesten daar bomkraters dicht gooien terwijl

bij een eventueel bomalarm schuilen verboden was. Bij hun eerste aankomst in 't Zand (zelf eetgerei en dekens meebrengen) mochten ze zelf hun barakkenindeling maken. Ook mocht men op verzoek kortdurend naar huis in Amsterdam. Bij niet-terugkeer zouden andere geïnterneerden geëxecuteerd kunnen worden. Toch zijn er wel joden weg gebleven.



Kruiwagen met erin Edith Albersheim, rechts daarnaast Anneke Turksma, zittend Betty Turksma

HERINNERINGEN VAN ANNEKE TURKSMA

“...23 april 1944 moest mijn vader naar het kamp 't Zand waar hij betonnen palen moest maken en naar het strand slepen. Die palen werden in zee geplaatst om eventuele landingen vanuit zee te voorkomen. Zoals ik al zei, heel zwaar werk. Op hun manier hebben de mannen in 't Zand verzet gepleegd, door het beton aan te maken met zeewater in plaats van leidingwater. Hierdoor ontstond beton van slechte kwaliteit. De bewakers in dat kamp waren Russische krijgsgevangenen, die door de Duitsers gedwongen waren om in het Duitse leger dienst te nemen. Mijn moeder, mijn zusje en ik zijn op familiebezoek in het kamp geweest. Wat ik me daar nog van herinner is dat we er met een trein heen gingen, waarvan de ramen met planken dichtgetimmerd waren. Ik heb nog foto's van zo'n dag in het kamp, waarop ik met mijn zusje en een ander meisje met een kruiwagen aan het spelen ben...”

Joods werkkamp



Alexander Nicolai Nicolaïof

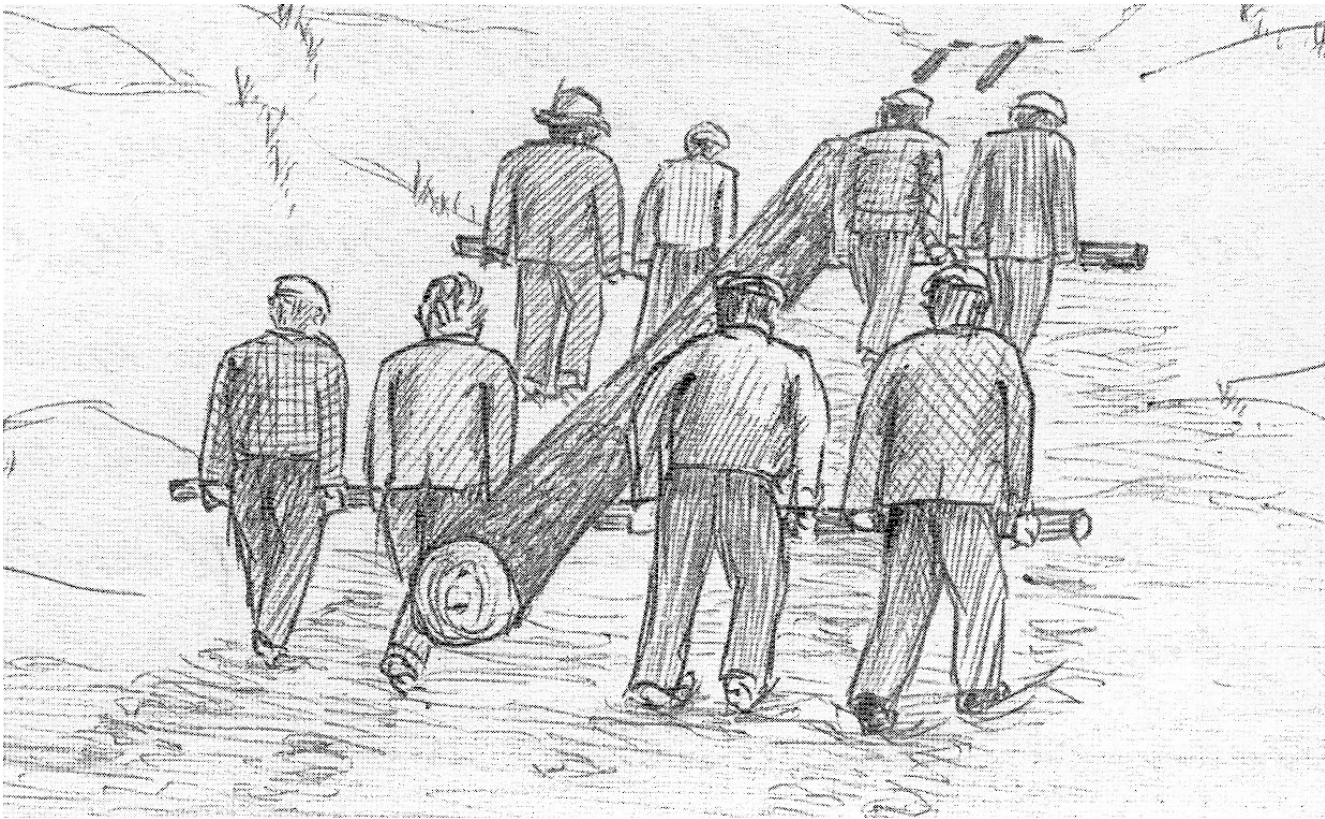
Mongolen

Het kamp stond onder Duitse leiding en werd bewaakt door in het gebied gelegerde militairen uit Turkestan. Het waren Russische krijgsgevangenen, die gedwongen werden dienst te nemen in het Duitse leger. In het dorp sprak men van Mongolen en ook wel over Turkmensen, manschappen uit verschillende bij Rusland gevoegde Kozakkenrepublieken.

De te werk gestelde Joden kwamen officieel in dienst bij het Duitsgezinde Cultuur Technisch Bureau Slingerland te Bergen (NH). Zij kregen loon voor hun werkzaamheden.(zie rechts)

Werkzaamheden

De werkzaamheden bestonden, onder toezicht van soldaten, uit het versjouwen en plaatsen van vijf meter lange houten/ betonnen palen in de grond langs de zee en in de duinen en landerijen. Tussen de palen moesten draden gespannen worden met munitie. Op een aantal palen werden mijnen geplaatst. Dit alles om te voorkomen dat de geallieerden zouden kunnen landen. Ook moest er zand en grint gelost worden. Daar werd dan weer beton van gemaakt. Een mooie gelegenheid om sabotage te plegen door zeewater te gebruiken. Deze palen stonden bekend als Rommelasperges. Genoemd naar de bedenker, generaal Rommel.



CULTUUR TECHNISCH BUREAU
J. SLINGERLAND, EINDHOVEN

Ploeg No. 5 Loon No. 134
Naam J. Slingerland
Bruto loon (met vacantiebon) Gld. 39.23
AF:
Ziekenfonds 00
Loonbelasting 191
Gld. 2.71
Gld. 36.52
Vergoeding Gld. 10.50
Gld. 47.02
Vac. bon. Gld. 1.18
Inhouding voor: Gld. 45.49
Gld. 6.30
Blijft Gld. 9.17
Datum van uitbetaling: 17 AUG. 1944
2 x geteld. Verzoeken dadelijk na te tellen. Latere reclames kunnen niet aangenomen worden.
K 31

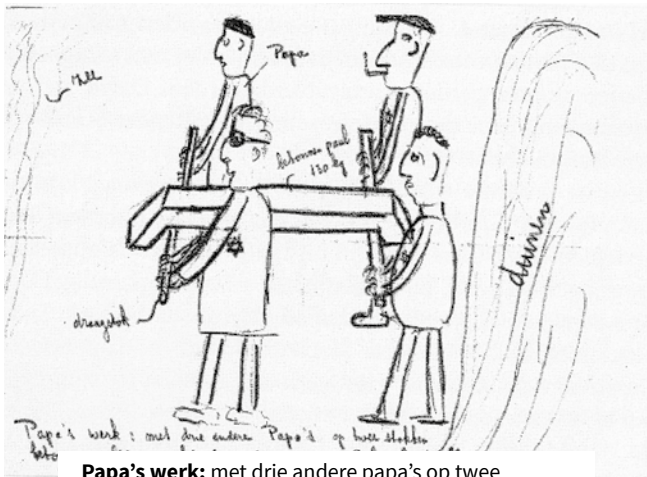


Versperringen bij Callantsoog. Links de palen waaraan springladingen waren bevestigd.

Gevaarlijk

Uit dagboek van C.J. de Wit:

"...onder hen bevinden zich zes Italianen, die door de Duitsers krijgsgevangen zijn genomen. Vanmorgen zijn ze naar St. Maartenszee en brengen munitie, waaronder landmijnen, in duin. Een zware kist met honderd landmijnen wordt tegen de duinen opgetorst... doch de kist valt door een of andere oorzaak... Er volgt een enorme explosie (in 't Zand schudden de huizen ervan) en de tien soldaten, zeven manschappen, een officier en twee Italianen vliegen de lucht in en komen... Eén van de Italianen, Rialto Renzo, uit Padua, is gister, zondagavond, nog bij ons in huis geweest..."



Papa's werk: met drie andere papa's op twee stokken betonnen paaltjes over 't strand dragen voor de Atlantik- Wall.

Joods werkkamp



Klassiek ensemble. Staand 3e vl Salomon de Zwarte, staand in midden met viool Max Wessel , zittend 2e vl Willem Troostwijk, 1e vl Louis Pens.

Muziek

De meeste Joden uit Amsterdam hadden een goede opleiding genoten. Sommige mannen waren muzikant van beroep, anderen hadden muziek en cabaret als hobby. Bij aankomst in 't Zand troffen verschillende musici elkaar. Er werd een klein orkest geformeerd om tijdens vrije avonden te spelen in café Krijger. Later het Noordhollands Koffiehuis en nu het Chinees Restaurant de Mandarin.

Allen kregen de beschikking over hun eigen muziekinstrumenten. De kampeiding zorgde voor een podium en lessenaren. De vrouw van de kampeider trad zelfs op.

Naast dit amusementsorkest werd een ensemble voor klassieke muziek opgericht.

Na een paar maanden werden beide groepen samengevoegd en trad men op als groot orkest. In genoemd café hebben ook cabaret- en toneelvoorstellingen plaats gevonden. Bij de optredens kwamen ook Duitse militairen en de plaatselijke bevolking.



Amusementsorkest. Lex Mozes, drum; Salomon de Zwarte, gitaar; Dave Swaab, sax; Vrouw kampeider, zang.

Bezoek

In het weekeinde mochten de joden hun vrouw en kinderen ontvangen. Sommigen hadden in het dorp een kamer gehuurd waar ze met hun familie de nacht konden doorbrengen. Arnold Troostwijk, zoon van bewoner Willem Troostwijk vertelt :

"...Het verblijf in het kamp was niet echt slecht, maar er was natuurlijk wel altijd de spanning wat er ging gebeuren. Vooral in de laatste periode, toen vrouwen en kinderen niet meer op bezoek mochten komen. Daarvoor was ik ieder weekend met mijn moeder in 't Zand. Eerst gingen we met de trein naar Oudesluis en liepen daar vandaan naar 't Zand. Later kwamen we tot de ontdekking dat de bus van Alkmaar naar Den Helder door 't Zand reed. Wij hadden net als zovele gezinnen een kamer gehuurd voor het verblijf, bij de familie Baltus aan het Noord-Hollands Kanaal. (daar overnachtten ook de vrouwen van Turfkuier en Schelvis). De oudste dochter van de familie Baltus woont daar nog. Zij is inmiddels bijna 90 jaar..."

Ook werden wandelingen gemaakt en bezoekjes afgelegd bij de plaatselijke bevolking. Het nabijgelegen Noordhollands Kanaal bood de gelegenheid om te gaan zwemmen. Tot schrik van de dorpelingen gebeurde dat zonder zwembroek.



Aangetekende brief van zijn vrouw. Datum: 2-IX-1944

Brieven

De kampbewoners en hun familieleden schreven elkaar vele brieven. Jo van der Linden kwam op 23 april 1944 aan in 't Zand. De volgende morgen schreef hij al een brief naar huis.

"...Ik zit deze brief in het schemer op mijn brik te schrijven, dus de letters zullen nog al eens van de regel af gaan. De eerste nacht is gelukkig voorbij. Het slapen ging wel. Ik was natuurlijk vaak wakker en dacht ik natuurlijk veel aan jullie. De inrichting is wel erg primitief. Vandaag zou er licht in de barakken komen. Gisteravond hebben we nogal in het donker gescharreld..."



De kinderen speelden met elkaar op het middenterrein van het kamp.

Kanaal en brug en Rijksweg



Toen de Canadezen op 8 mei 1945, 's middags om kwart over drie 't Zand bereikten, hadden ze al een hele reis achter de rug. Ze waren vanuit Alkmaar vertrokken en over de rijksweg, nu de N9, bij Zijpersluis de Zijpe binnengetrokken. Aan

hun rechterhand bevond zich voortdurend het Noord-Hollands Kanaal. Vanaf Alkmaar een kronkelend water. Vanaf Zijpersluis doorkliefde het kanaal, meestal kaarsrecht, de polder. Op hun tocht naar het noorden waren ze diverse bruggen

gepasseerd. Vooral de zogenaamde vlotbruggen trokken de aandacht. Aangekomen in 't Zand vormden de vlotbrug, het kanaal en de rijksweg daar een plek waar de bevrijders werden onthaald. Het kanaal, de vlotbrug en rijksweg waren

ruim honderd jaar geleden aangelegd. De opening van het kanaal was in 1824. Er zijn drie personen erg belangrijk geweest bij de realisatie van dit kanaal : Napoleon, Jan Blanken en Koning Willem 1.



Napoleon en Jan Blanken

Napoleon Bonaparte bezocht Nederland in het najaar van 1811. Hij reisde ook naar de kop van Noord-Holland. Want hij wilde Den Helder bezoeken. Nieuwsgierig naar de vorderingen om van Den Helder een onneembare vesting te maken. Den Helder moest het Gibraltar van het noorden worden. Hij was onder de indruk hoe Jan Blanken Jansz.

(Inspecteur-Generaal van de Waterstaat) zijn opdracht vorm had gegeven. Jan Blanken kreeg dan ook de taak plannen te maken om de vesting aan het Nieuwe Diep uit te bouwen tot een zeehavenstad. Bovendien zou er een marinebolwerk ontwikkeld moeten worden. Echter de verbinding met het achterland, lees Amsterdam, was niet best. Zeeschepen van en naar Amsterdam moesten door het Marsdiep bij Den Helder en over de vaak woelige en op veel plaatsen ondiepe Zuiderzee. En dan was er nog het beruchte 'voor Pampus liggen' – bij de entree van de Amsterdamse haven.



NAPOLEON'S REIS

Op 15 oktober 1811 reisde hij per koets vanuit Amsterdam richting Zijpe. Vanaf Alkmaar was het mogelijk via Zijpersluis, Grote Sloot en Keinsmervaat naar 't Zand te reizen. Tot teleurstelling van de Alkmaarse bestuurders koos de keizer een andere route richting 't Zand. Daar werden de paarden gewisseld. Van

daaruit ging de reis via Groote Keeten naar Huisduinen en Den Helder. Op 17 oktober gaat Napoleon terug naar Amsterdam. Dit keer wel via Alkmaar. Hij laat zich daar echter nauwelijks zien en snelt met zijn koets via Beverwijk naar de hoofdstad om daar in het paleis op de Dam te overnachten.

Goed om te weten

1769	Geboorte Napoleon	1813	Slag bij Leipzig, Napoleon verliest
1772	Geboorte Willem Frederik.	1813-1815	Willem, soeverein vorst der Nederlanden
1789	Franse Revolutie	1814	Napoleon doet afstand, Elba
1795-1806	Bataafse Republiek	1815	Waterloo, St. Helena
1799	Napoleon Eerste consul	1821	Congres van Wenen
	Engels-Russische	1821	Napoleon sterft
landingen	Groote Keeten	1815-1843	Willem 1 koning van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden
1804	Keizer Napoleon	1830	België verlaat het koninkrijk.
1806	Slag bij Leipzig	1840	Koning Willem 1 treedt af
1806-1810	Koninkrijk Holland, Lodewijk Napoleon	1843	Willem Frederik sterft
1810-1813	Nederland ingelijfd bij Frankrijk		
1811	Napoleon bezoekt Nederland (Den Helder)		
1812	Veldtocht Rusland		

Den Helder staat in
2011 in het teken van
Napoleon

www.denhelder200jaarnanapoleon.nl



Napoleon en Willem Frederik (de latere Koning Willem I). Van vijand tot bondgenoot tot vijand.

Aan het einde van de 18de eeuw raakten veel landen in de ban van de revolutie. De adel moest het veld ruimen om plaats te maken voor de burgerij. Ook in Nederland wilden de zogeheten patriotten af van de corrupte Oranjes. Nog voor de Franse Revolutie (1789) was in ons land de revolutie los gebarsten. Maar in tegenstelling tot Frankrijk kostte het hier geen druppel bloed. Geen guillotine. Vrijheid, gelijkheid en broederschap. Dat was de juichkreet waarmee ons volk de Fransen inhaalde. De Oranjes waren gevlucht naar Engeland. De Bataafse Republiek (1795-1806) was een feit.

De Fransen kregen steeds meer invloed en macht in ons land. Er werd veel gevraagd van de almaar armer wordende bevolking. In 1799 landden er duizenden Engelsen en Russen op de stranden bij Groote Keeten. Ook op het grondgebied van de Zijpe werd slag geleverd. Het leed voor de Zijpenaren was groot. De ontevreden bevolking kwam echter niet in opstand. Inmiddels was Willem Frederik, bondgenoot

van de Engelsen, geland in Den Helder. Hij ging onverrichter zake terug naar zijn familie toen de Engelsen en Russen werden verslagen.

In 1802 werd Willem Frederik naar Parijs gestuurd om met Napoleon te onderhandelen. Dit resulteerde in verlies van invloed en bezittingen in Nederland. Wel kregen de Oranjes zeggenschap over het Duit-

se bisdom Fulda en werden daarmee automatisch bondgenoot van Napoleon. In 1804 krijgt Willem spijt, maar Napoleon is niet te vermurwen. Afspraak is afspraak.

Uiteindelijk kiest Willem voor zijn schoonvader. De koning van Pruisen. Met hem trekt de erfprins in 1806 tegen Napoleon ten strijde. Hij lijdt tijdens de slag bij Jena een verpletterende nederlaag. Hij raakt alles kwijt, ook zijn Pruisische familie. Hij drijft af naar de Engelsen. Vanuit Engeland zal hij op 30 november 1813, bij Scheveningen weer vaste voet op Nederlandse bodem zetten.

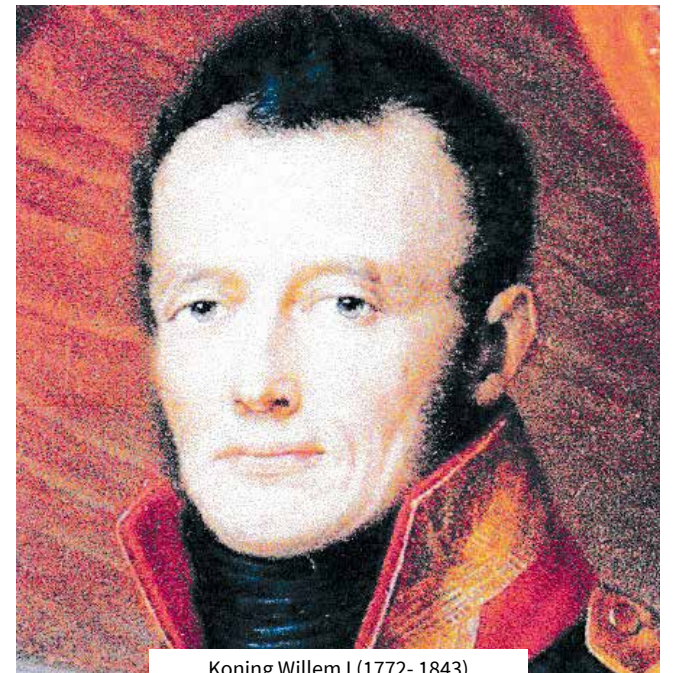


Jan Blanken Jansz. (1755 – 1838)

JAN BLANKEN EN KONING WILLEM I

In november 1813 kwam er een einde aan het Franse bestuur. Napoleon verdween, koning Willem I verscheen en Jan Blanken bleef. In navolging van Napoleon bleven de koning en Blanken plannen maken voor een binnenlandse scheepvaartweg. Van Amsterdam tot Den Helder. Amsterdam zag in de havenwerken aan het Nieuwe Diep een bedreiging van de eigen handels- en scheepvaartbelangen.

De aanleg van een binnenlandse scheepvaartweg maakte die bedreiging nog groter. De stad was daarom niet bereid mee te werken aan de totstandkoming van een kanaal door Noord-Holland.



Koning Willem I (1772-1843)

Zijpe, Koegras en 't Zand

In 1817/18 werd het Koegras, een waddengebied ten noorden van de Zijpe, bedijkt door aan de oostkant de Koegras-zeedijk aan te leggen. Aan de binnenzijde (westzijde) van de Koegras-zeedijk is toen het Koegraskanaal gegraven. (werd later een onderdeel van het Noord-Hol-

lands Kanaal) Dat kanaal liep van het Nieuwe Diep tot aan de Zijpe. Vanaf de Zijperdijk, nu Kolksluis, werd het kanaal uitgebreid tot aan het posthuis aan 't Zand bij de Keinsmervaart (nu de katholieke kerk ongeveer). In de Zijper (zee) dijk kwam een keersluis, die het (soms

zoute) water uit de Zijpe moest houden.

Het Koegraskanaal kreeg de afmetingen van het beoogde Noord-Holands Kanaal. Dit voorbeeld zou Amsterdam over de streep moeten trekken. Nog wilde Amsterdam niet meewerken. Maar toen de koning een forse lening beschikbaar stelde, en met enige nadruk stelde dat zo'n kanaal er moest komen, ging Amsterdam overstag.

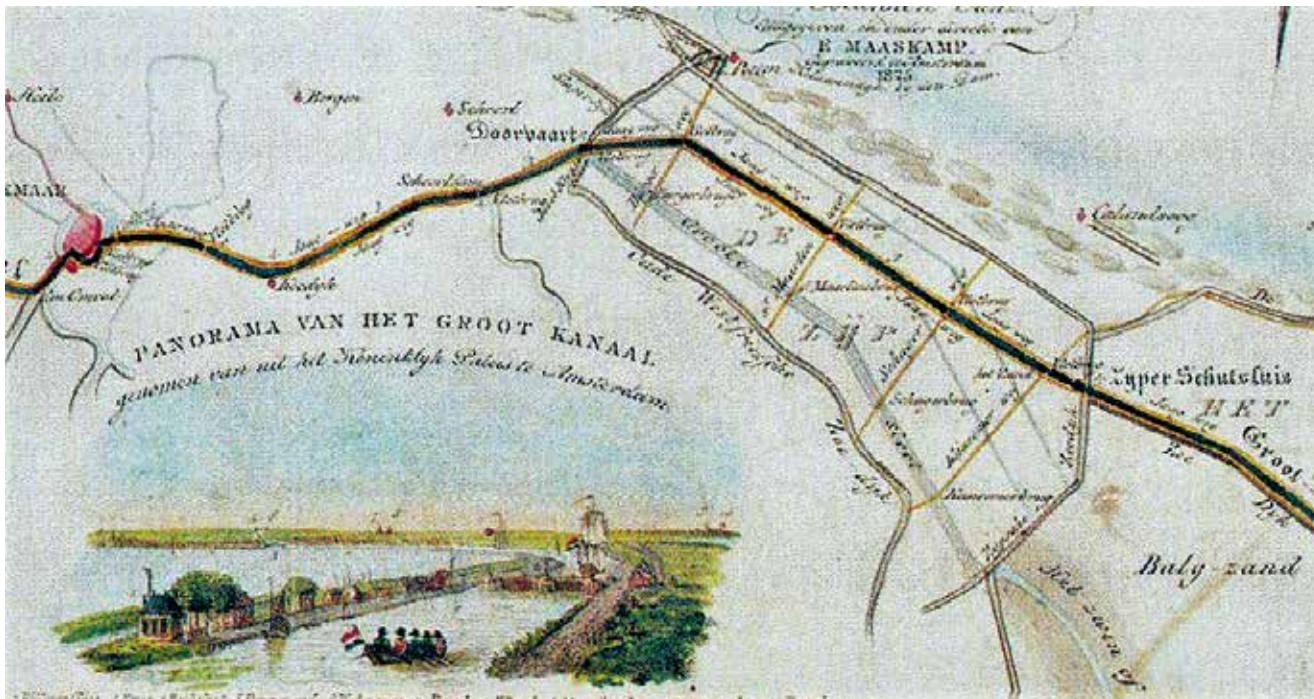
Opkomst van 't Zand

Toen het Koegraskanaal gereed was konden grote zeeschepen de zwaaihoek bij 't Zand bereiken. Daar werd de vracht overgeladen op kleinere schepen, die geschikt waren smalle vaarten te bevaren. Via Keinsmervaart en Groote Sloot werd de lading verder gedistribueerd.

Op de kruising Keinsmerweg en Bosweg lag een onbetekenend buurtje dat met de komst van het kanaal allengs groter werd. Er was werk aan het kanaal, de Kolksluis, de vlotbrug. Er moest worden gelost en geladen. Paarden werden gewisseld, reparaties uitgevoerd.

En voor de algemene levensbehoeften ontstond er een middenstand.

Schepen van allerlei nationaliteiten deden 't Zand aan. Voor de dorpelingen werd de omgang met vreemd volk vanzelfsprekend. En dat is heel lang zo gebleven.





Het schilderij van Jannie Kuiper-Wetsteen is een impressie van Zijpersluis december 1824. Links het Noord-Hollands kanaal en rechts de Groote Sloot. Op de voorgrond het Jacob Claesse-sluisje.

Het traject

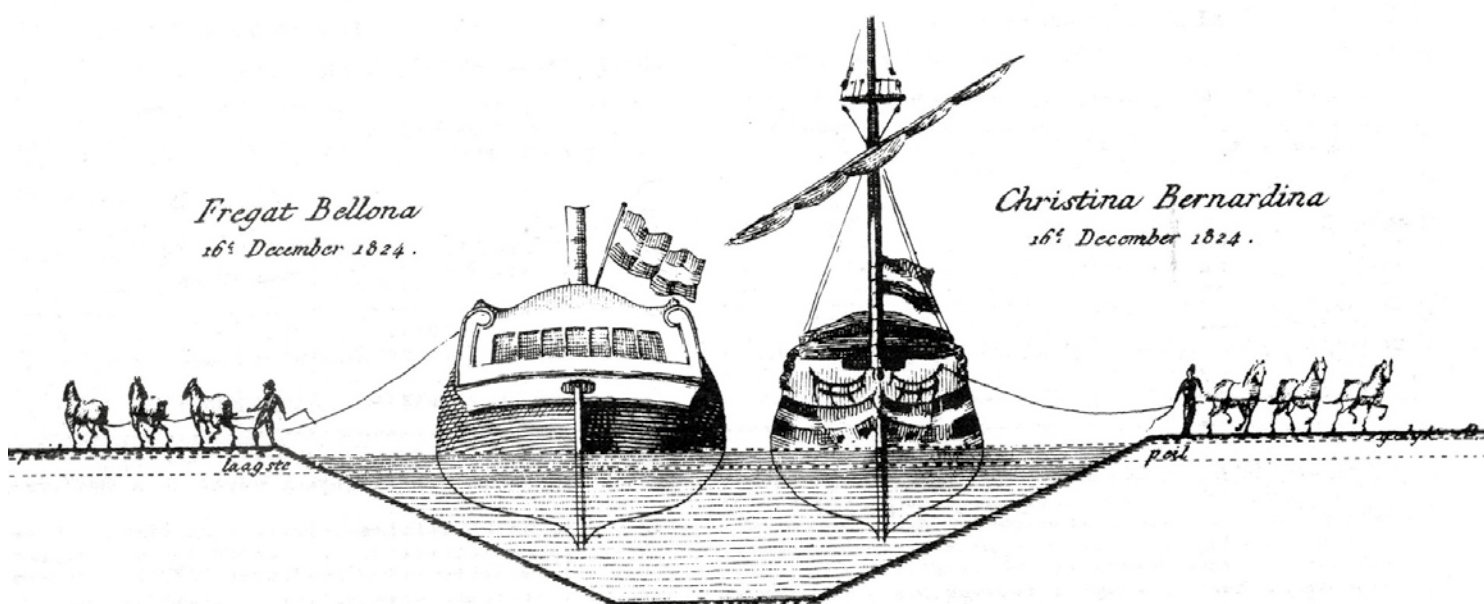
In 1819 werd begonnen met de werkzaamheden aan het kanaal. Bij de aanleg is vaak gebruik gemaakt van bestaande vaarten en boezemwaters. Zij werden daartoe verbreed en uitgediept. Dat verklaart het kronkelig verloop van het kanaal van Alkmaar naar Krabben-dam/ Zijpersluis. Het huidige Noordhol-lands Kanaal volgt daar de oude loop van de rivier de Rekere (later Koedijker-vaart) die uitmondde in de Zijpe. Het traject door de Zijpe werd vooral in 1822 aangelegd. Het kanaal zou eerst vanaf Zijpersluis de Groote Sloot vol-gen. Maar door gebruik te maken van de Ooster-egalement was de route korter en goedkoper. De grond erlangs was minder waard en er hoefden nau-welijks gebouwen afgebroken te wor-den. Bovendien kon tijdens de aanleg de scheepvaart door de Groote Sloot gewoon doorgaan.

Jagen

Het nieuwe kanaal moest zo breed en diep zijn dat een oorlogsschip en een grote koopvaarder elkaar konden pas-seren. Op 16 december 1824 was het zover. Fregat Bellona passeert Oost-Indiëvaarder Christina Bernardina. Die grote schepen werden getrokken door paarden. Die paarden liepen op jaagpaden langs het kanaal. Het materi-aal van zo'n jaagpad bestond uit grond uit het kanaal. Later werd dit de Rijks-weg N9. Ook 't Zand had een jaagstation. Daar werd van paarden gewisseld. De ja-gersbazen waren verantwoordelijk voor het vlot en ordelijk jagen van de sche-pen en houtvloten van palen uit Scan-dinavië, bestemd voor de Zaanstreek die in 1871 meer dan honderd hout-zaagmolens telde.

Sluizen in de Zijpe

Voor de beheersing van de waterstand was het Jacob Claesse-sluisje bij Zij-persluis overbodig geworden. Maar de keersluis benoorden 't Zand werd omgebouwd tot een grote schut-sluis, de Kolksluis, met de volgende maten : Breedte 15,5 m, Lengte 116 m, diepte 6,5 m. Het werd aanbesteed voor 183.000 gulden. Deze sluis was wel belangrijk om het waterpeil in het kanaal te beheren.



JAAGLOONEN	
OP HET	
GROOT NOORDHOLLANDSCH KANAAL.	
TARIEF, goedgekeurd bij Koninklijk besluit van 12 Junij 1825, n°. 106.	
Voor ieder uur afstand per paard. f 0,80.	
1 ^e Station van het Nieuwediep naar het Zand. zijnde 3 uur, p. paard	f 2,40.
2 ^e " " " Zand naar de Jacobklaasz Sluis. " 2½ " " "	" 2,—.
3 ^e " " " de Jacobklaasz Sluis tot Alkmaar. " 2½ " " "	" 2,—.
4 ^e " " " Alkmaar tot Spijkerboor. " 2½ " " "	" 1,80.
5 ^e " " " Spijkerboor tot Purmerend. " 2½ " " "	" 1,80.
6 ^e " " " Purmerend tot de Willemsluis. " 3 " " "	" 2,40.
En zoo de meerdere of mindere afstand, pro rato.	



Boven: Het jaagbruggetje omstreeks 1995. Of het echt uit 1824 stamde is niet bekend; het kan een latere versie zijn. Foto George Stoekenbroek.



De Kolksluis, een echte schutsluis.

Kanaal en brug en Rijksweg



ZWAAR WERK

Het werkvolk, poldergasten genoemd, had een werkdag van 04.00 u – 19.00 u. Bij het graven aan het kanaal werd de eerste 4,25 meter met de schop en kruiwagen uitgegraven. Daarna werd tot 5.60 m gebruik gemaakt van baggerbeugels en moddermolens. Er was een dagloon van 1,30 gulden per dag in het vooruitzicht gesteld. In de praktijk bleek dit nauwelijks 0,40 gulden te bedragen. (Arbeiders in de landbouw kregen 0,75 gulden per dag).

De poldergasten werkten in ploegen van zo'n 15 man onder leiding van een putbaas. De putbaas onderhandelde met de aannemer over "de put". De put was een stuk werk dat tegen een bepaalde prijs aangenomen werd. Hoe harder men werkte, des te eerder was men klaar en kon men aan een nieuwe "put" beginnen. Het werk was zwaar, zowel voor de "putters" als de "kruiers", de "slikkers" als de "baggeraars". De laatsten stonden vaak in het water!

Huisvesting en Zoetelaarster

De poldergasten woonden meestal in een zelfgemaakte woonkeet. Een gedeelte daarvan was afgesloten voor de putbaas en zijn familie. Men sliep op stro. In de keet was het koud, vochtig en rokerig. In het midden van de keet was een algemene stookplaats. De aannemers zouden voldoende brandhout moeten leveren. Als dat niet gebeurde ging men op rooftocht uit.

Van het zaterdags uitbetaalde loon werd eerst het kostgeld aan de keetvrouw betaald dan de schuld aan de zoetelaarster (verkoopster van versnaperingen o.a. jenever) en dan was er weinig meer over. In de keet van de zoetelaarster werd, in tegenstelling tot de plaatselijke middenstand, wel krediet verleend. Daar lieten de meeste poldergasten een groot deel van hun loon achter. Het grote verbruik van jenever voor, tijdens en na het werk was berucht. Vooral op zaterdagavond en zondag werd er veel gedronken. Zwaar werk, lage lonen, slechte huisvesting en drankmisbruik leidde vaak tot onregeligheden.

Van dit kunt gij,
Noord-Holland, spreken
toen uw kanaal het aanzijn
kreeg
en ik als werkend in die
streken
door enen ramp ter
nederzeeg...
in achttienhondert drie en
twintig
te midden van die winterkou
wierd alles door de vorst on-
gunstig
gedompeld in een diepe rouw...
zeventien jaren, goede
vrienden
was ik oud, toen mij het lot
van die kou deed ondervinden
de almacht van den Groten God
mijn beide benen ras bevroren
in een schamele strooien hut...

Wanneer mijn beurze staat
in rouw
van centen of van kwarten
Ga ik bij mijne zoete-vrouw
daar krijg ik wat ik wou.
Dan komt de zaterdag weer aan
dan mag ik bij mijn bazen
gaan
om guldens en rijksdaalders
schoon
voor mijn verdiende loon

VLOTBRUGGEN

Het kanaal verdeelde de Zijpe in een oost -en een westkant. Om die te verbinden moesten er bruggen komen. Jan Blanken ontwierp speciaal voor dit kanaal de vlotbrug.

Over een lengte van 80 km kwamen er 16 houten bruggen. Een brug van 37 meter breed was nog niet eerder gemaakt. De brug bestond in het midden uit twee drijvende vlotten. Als er een schip kwam wer-

den deze twee drijvende gedeelten uit elkaar getrokken tot onder het vaste deel op de oevers. De drijvende houten vlotten werden later vervangen door pontons.

De brug bleef de vlotbrug heten. In de Zijpe waren er vlotbruggen bij 't Zand, de Stolpen, Sint Maartensbrug, Burgerbrug en Zijpersluis.



Vlotbrug 't Zand 2021



Vlotbrug 't Zand 1925

Den Helder in oorlogstijd



Door: Theo Volkers

Den Helder

De Canadezen, die op 8 mei 1945 door de uitgelopen Zandtemer bevolking zo enthousiast werden onthaald, waren op weg naar marinebasis Den Helder. Zij hadden eigenlijk helemaal geen tijd voor oponthoud, want hun taak was om zo snel mogelijk de marinehaven veilig te stellen en de daar nog aanwezige Duitse soldaten te ontwapenen. Dat is ook gelukt, tegen het einde van de middag kwamen de troepen in de stad aan en namen de macht over. Op de foto zien we dat een Canadees voertuig op de Kerkgracht 'in bezit genomen' is door de jeugd van Den Helder.

Den Helder is met een militair vliegveld, een marinebasis en een grote scheepswerf bijzonder belangrijk voor de verdediging van ons land, maar daardoor ook een logisch doelwit voor de Duitsers en na de in-

name van de stad door de Duitse troepen een logisch doelwit voor de geallieerden. Voor de inval op 10 mei 1940 werden er al regelmatig vliegtuigen boven de marinebasis waargenomen. De Helderse Courant bericht op 31 maart 1940: "Weer vliegtuigen boven Den Helder.Een groot aantal zoeklichten zocht de duistere hemel af; kruisende en elkaar snijdende lichtbalken, die zich soms in elkaar vlochten en zo vereend van wolk tot wolk afzochten. De granaten van het afweergeschut zag men als vurige flitsen omhoogvliegen. Daar tussendoor donderde enkele malen het zwaardere geschut. Vaag hoorde men het geronk van vliegtuigen. Van welke nationaliteit deze zijn viel uiteraard niet te bepalen...."



Bombardementen

Als we aan WO II en bombardement denken, dan komt altijd Rotterdam in beeld. Maar wat de meeste mensen niet weten is, dat Den Helder tijdens de oorlog de meest-gebombardeerde stad van Nederland is geweest. Minstens 170 maal, maar er wordt gezegd veel vaker, werd de stad vanuit de lucht aangevallen.

Het eerste bombardement was vlak na de capitulatie op 14 mei 1940. In de vooravond hoorden de mensen in Den Helder via de radio, dat Nederland zich had overgegeven, enkele uren later kwamen er 3 Duitse bommenwerpers boven de stad, die brisantbommen afwierpen op de binnenstad. De bedoeling was de Rijkswerf en het commando van de marine in fort Oostbatterij op de dijk achter de

Kanaalweg uit te schakelen. Er vielen 28 burgerdoden. Deze aanval is later de boeken in gegaan als het 'vergiftigingsbombardement'. De vliegtuigen waren voor de capitulatie opgestegen en konden niet meer worden teruggeroepen. De schrik zat er na deze aanval behoorlijk in bij de Helderse bevolking. Maar het werd nog erger. Nu de marinebasis in Duitse handen was en gebruikt werd door de Duitse marine, was zij een doel geworden voor luchtaanvallen van de geallieerden. Al op 31 mei 1940, slechts enkele weken na de capitulatie, was het eerste Engelse bombardement. Weer enkele weken later, op 24 juni, werd de stad bestookt door Engelse Lancaster-bommenwerpers. Deze aanval staat bij de inwoners van Den Helder bekend als 'het grote bombardement'. Hierbij kwamen 38 mensen om het leven.

Over dit bombardement is na de oorlog nog veel te doen geweest. Veel mensen waren er van overtuigd dat dit een Duitse aanval geweest zou zijn. Onderzoek heeft later uitgewezen dat het wel degelijk de Engelsen waren.

Op een overzicht op de site van Rijkswaterstaat staan maar voor 1940 liefst 64 bomaanvallen op Den Helder en omstreken!

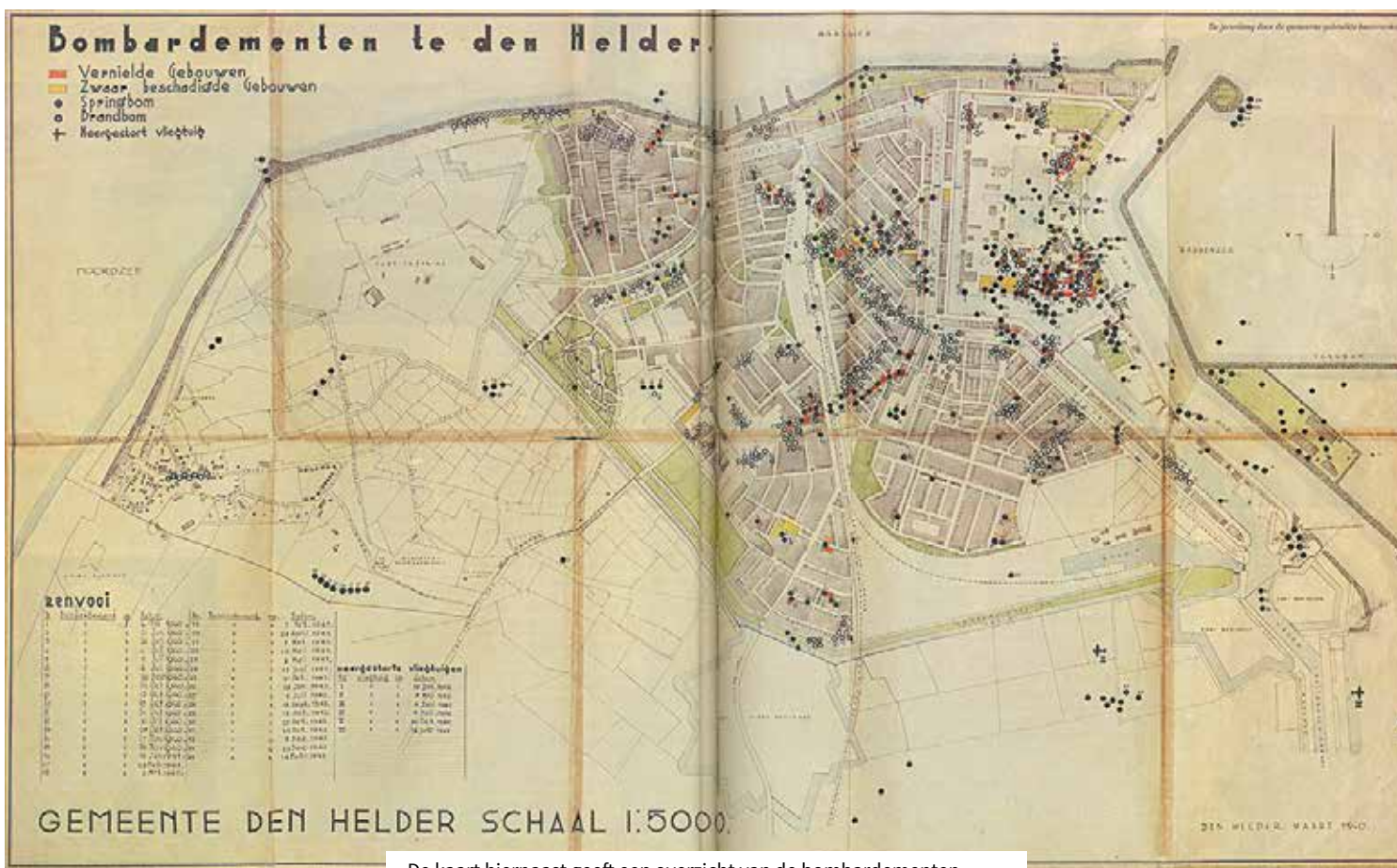
Een bijkomend probleem bij de bombardementen was, dat de bommen heel vaak op de verkeerde plek belandden. Hans Nauta, een specialist op het gebied van de luchtoorlog in Noord-Holland zegt "Slechts één op de vijf bemanningen was in staat om de bommen binnen een straal van acht kilometer van het doel te laten neerkomen". En dan was het logisch, dat er veel burgerdoelen getroffen werden.

Evacuatie

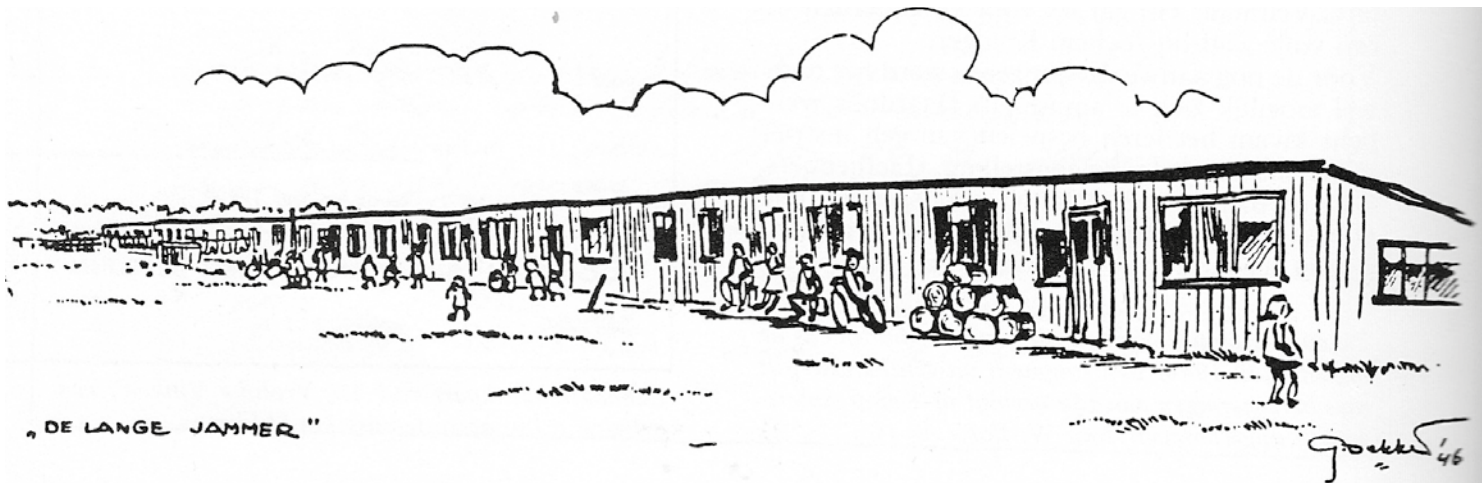
Vanaf het moment dat de eerste bommen op Den Helder vielen, vluchtten mensen de stad uit. Zij kwamen vanzelf terecht in plaatsen vlak om Den Helder: Julianadorp, Anna Paulowna, Breezand, 't Zand, Oudesluis.

In 't Zand is de eerste noodopvang bij café de Jonge Prins van G.A. de Wit. Daar vandaan worden de vluchtelingen bij particulieren ondergebracht. Daarbij kon elk hokje als woonruimte dienen: boetjes, kippenschuurtjes, etc.

In Oudesluis worden met hulp van de overheid houten barakken gebouwd, de Lange Jammer.



De kaart hiernaast geeft een overzicht van de bombardementen.



Den Helder

Vanaf 1942 gaan veel Helderse vluchtelingen naar Friesland: Haskerland en Weststellingwerf waren als evacuatieplaatsen toegewezen. Regelmatig vertrokken grote groepen evacués met de trein naar Friesland. Daarbij mocht men 30 kg handbagage meenemen. De rest van de bagage werd met de beurtschipper nagebracht.

Onder de vluchtelingen waren veel mannen, die hun werk hadden op de Rijkswerf. Speciaal voor deze mannen werd in 1941 het station van Oudesluis, dat in 1938 was wegbezuinigd, weer geopend. Cor Johannes reed speciaal voor de 'wervianen' elke ochtend en namiddag een rondje met zijn autobus om de mannen naar hun werk en weer thuis te brengen.



De foto laat zien hoe het landschap er na de sloop uitzag. Op de achtergrond zie je het Carillon en de Watertoren.

Afbraak

De Duitse bezetter hield rekening met een invasie vanuit zee. De vraag was echter waar die aan land zou komen. Om het risico van een succesvolle landing te beperken besloot het Duitse opperbevel om een 5000 km lange verdedigingslinie aan te leggen van het uiterste noorden van Noorwegen tot de grens van Frankrijk met Spanje, de Atlantikwall. Voor deze 'wall' was aan de kust ruimte nodig. De bestaande bebouwing zou moeten verdwijnen. Dit plan had voor Den Helder ingrijpende gevolgen. Er werden maar liefst 1800 panden afgebroken. Historische gebouwen en karakteristieke straatjes van de wijk 'de Ouwe Helder' zijn daarbij verloren gegaan. Tevens werden statige herenhuizen en winkels afgebroken aan de Kanaalweg, Hoofdgracht en Westgracht. Dit was ooit het winkelhart van Den Helder. Het kwam voor dat de eigenaren van de panden van niets wisten, omdat ze de stad ontvlucht waren

en elders woonden. Van april tot augustus 1944 werkten zo'n 2000 arbeiders van bedrijven uit Oostzaan, Eindhoven, Castricum, Amsterdam, Hilversum en Den Helder aan de sloop.

Als na de oorlog de balans wordt opgemaakt komt men tot de volgende aantallen verwoeste of afgebroken panden: 3 kerken; 7 scholen; 12 bijzondere gebouwen; 17 boerderijen; 168 bedrijven; 228 bedrijven met woning en 1727 woningen. Verder is het inwoneraantal afgenomen van 30.000 naar 9.000, op 1 juli was dat aantal door terugkerende vluchtelingen al weer gestegen tot 16.000, terwijl aan het einde van 1945 de teller op 25.000 stond. Maar was er voor al die terugkerende mensen ook een woning beschikbaar?

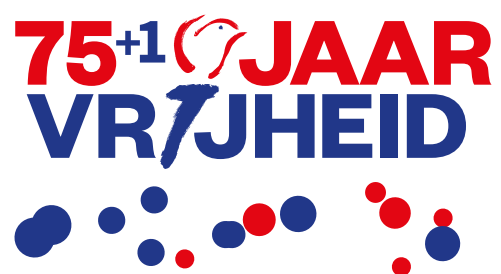
Wederopbouw

Zo snel als de Duitsers lieten slopen, zo traag verliep de wederopbouw. De gemeente wilde wel, want er was een groot gebrek aan woningen. De Amsterdamse stedenbouwkundige Wiegier Bruin kreeg in 1945 al de opdracht een nieuwbouwplan te maken, maar door allerlei verwickelingen

duurde het tot mei 1950 voor het uiteindelijke plan door Den Haag werd vastgesteld en er begonnen kon worden met de herbouw. Om de ergste nood op te vangen schreef de gemeente in voor een vijftigtal zgn. Oostenrijkse woningen. Deze woningen werden via het Ministerie van

Wederopbouw aangeboden. De geprefabriceerde woningen werden vanuit Oostenrijk per spoor in onderdelen geleverd en vervolgens door lokale aannemers opgebouwd. Als de fundamenteën gemaakt waren, duurde het slechts een paar dagen om de houten woningen te bouwen. In Den

Helder werden er 40 gebouwd in Huisduinen (foto) en 8 nabij de Borneostraat. Toen zeker was, dat de marine naar Den Helder zou terugkeren, maakte de gemeente plannen om de stad uit te breiden buiten de linie. Zo werd een begin gemaakt met de bouw van Nieuw Den Helder.



BRONNEN

Den Helder op 530 Noorderbreedte;
Rens Schendelaar 2020
Bommen op Den Helder - OVT - VPRO
De Zijpe, deel 3 1920-1997; J.T. Bremer
www.hansonline.eu/den_helder
Tekening De Lange Jammer van G. Dekker

Den Helder in puin: een vergeten geschiedenis;
NPO Kennis
www.rijkswaterstaat.nl/data_kaartlucht oorlogWOII
Het dagboek van mijn opa; Olga de Wit 2020
<http://www.atlantikwallplatform.eu/home>





De postbeambten Geen weg terug

Door: Frans Popma

Velen vielen - zo weerloos
als halmen voor de zeis
enkelen stonden - en zongen
zongen een oude wijs
de oude wijs - van vrijheid
die trilt in elk levend hart.



Monument in Den Haag ter nagedachtenis van de gevallen medewerkers van het PTT-bedrijf in de oorlogsjaren 1940-1945

Het verhaal van drie Zandtemer brievenbestellers Jan van der Oord, de broers Jan en Cor Ranzijn en hun collega Lou Koomen uit Schagen. Zij waren sinds november 1942 tijdens de Tweede Wereldoorlog verplicht tewerk gesteld bij het Postamt in Gelsenkirchen en ondergebracht in het Kolpinghaus. In de nacht van 25/26 juni 1943 kwamen zij door een afgeschoten RAF bommenwerper op afschuwelijke wijze om het leven. Het brandende toestel stortte neer op de achterliggende zaal van hun onderkomen waaronder zich de schuilkelder bevond. Voor de vier P.T.T.'ers van het ressort Schagen en 17 andere bewoners was er geen weg terug.

INLEIDING

Toen Adri de Wit van het Comité 75 jaar Vrijheid 't Zand NH mij vroeg of ik in Duitsland van het graf van Jan van der Oord wat foto's wilde maken, raakte ik nieuwsgierig naar deze tragedie. Ik had wel van de naam v.d. Oord gehoord, maar de familie Ranzijn was mij meer een begrip. Fervent begon ik mijn onderzoek niet wetende dat het zo'n ingrijpend verhaal zou gaan worden. Ik nam contact op met de getroffen families en diverse historische archieven in Duitsland en Engeland. Omdat mij zoveel informatie en documenten werden aange-reikt, kon ik dit niet in een bondig verhaal voor de Zand-temer bevrijdingskrant gaan invullen. Ik besloot om over deze afschuwelijke gebeurtenis voor 't Zand en Schagen ook nog een aanvullende documentaire samen te stellen.

Link:

Op You Tube en Facebook van dorps-en muziekhisto-rie The Blue Birds- 't Zand kan de film ' Geen Weg Terug ' worden aanschouwd



† Bslr C. M. Ranzijn
Schagen

i.d. 18-2-'35, overl. 25-6-'43



† Hbslr L. H. Koomen
Schagen

i.d. 18-7-'39, overl. 25-6-'43



† Hbslr J. v. d. Oord
't Zand (N.-H.)

i.d. 25-3-'41, overl. 25-6-'43



† Bslr J. M. Ranzijn
't Zand (N.-H.)

i.d. 15-9-'33, overl. 26-6-'43

Wie waren deze vier bestellers?

Jan van der Oord, geboren op 02.09.1918, was de jongste zoon van Lourens van der Oord en Trijntje Braaf. Zij hadden een kruidenierswinkel met koloniale waren en fourageartikelen aan de Rijksstraatweg naast bakkerij Hil Konijn.

Jan Ranzijn, geboren op 20.03.1915, en zijn broer Cor, geboren op 31.05.1917, waren de twee enigste zonen uit het gezin met zes dochters van Frans Ranzijn en Anna de Wit. Frans had een timmerwerkplaats en zijn vrouw Anna runde de bijbehorende kruidenierswinkel met parfumerie- en drogisterijartikelen aan de Keinsmerweg naast kruidenier Jan Louter.

Lou Koomen, geboren op 13.06.1916, was de oudste zoon van Johannes Koomen en Guurtje van Zanten. Zij hadden in het begin van de Molenstraat in Schagen een schoenmakerij met winkel.

Zekerheid?

In de dertiger jaren solliciteerden Jan van der Oord, de broers Jan en Cor Ranzijn uit 't Zand en Laurentius Koomen uit Schagen als brievenbestellers. Een betrekking bij het Staatsbedrijf der Posterijen, Telegrafie, Telefonie bood een baan als ambtenaar een vast inkomen en goede sociale voorzieningen. In landelijke advertenties bood de Post haar werknemers immers zekerheid? Ze werden aangenomen en gingen werken als briefbestellers bij het Post- en Telegraafkantoor van ressort Schagen.

Dwangarbeid

Omdat de Duitse mannen aan het front vchten en half Europa in hun greep moesten houden, was er in nazi-Duitsland groeiende behoefte aan arbeiders uit bezette landen. Ook de Deutsche Reichspost (DRP) had moeite het bedrijf te laten functioneren. Er was tekort aan bestellers, pakketsorteerders en zakkensjouwers. In juni 1942 volgde het bevel aan de PTT om 1241 man te leveren. Na eerdere mislukte wervingen was het vertrek naar Duitsland nu verplicht en terugkeren was uitgesloten.

In de herfst van 1942 stakte de opmars van het Duitse leger aan het oostfront en werden zware verliezen aan manschappen geleden. Er werden nieuwe soldaten gerekruteerd en de PTT moest nog eens 4000 man leveren. Door de "verkeerde" algemeen-directeur van Vegte van PTT-Nederland en de 'zwarte' burgemeester Buitenhuis van Schagen, fanatieke aanhangers van de in 1931 opgerichte Nationaal-Socialistische-Beweging, was de Arbeitseinsatz voor de vier PTT'ers van het ressort Schagen natuurlijk snel beklonken.



het is zo vast
als een huis

als werknemer van PTT bent u
zeker
van een vaste baan, ook in minder goede tijden
zeker
van gewaarborgde rechten
zeker
van sociale rechtvaardigheid onder alle omstandigheden

"DE POST" biedt u zekerheid

De postdienst vraagt mannen voor expeditie- en bestelwerk. Als u niet ouder bent dan 45 jaar, een goede gezondheid geniet en van onbesproken gedrag bent, kunt u zich aanmelden van maandag t/m vrijdag van 9.00 tot 12.00 uur en van 14.00 tot 16.00 uur, Oudenoord 8 (2e etage van het gebouw van de Stichtse Automobiel Mij.) Utrecht.
U kunt ook telefonisch een afspraak maken, als deze uren u minder goed uitkomen.
Tel. (030) 1 64 02, toestel 218.

PTT POSTDISTRICT UTRECHT



Het gedwongen vertrek

Op 4 november 1942 vertrokken de drie Zandtemers met de trein vanaf halteplaats Oudesluis en Lou voegde zich in Schagen bij zijn collega's. Vanaf station Amsterdam ging de reis verder naar Gelsenkirchen waar zij in het door de SA gevorderde Kolpinghaus, het vroegere Gezellenhaus voor rondtrekkende ambachtslieden, werden ondergebracht. Hun gereedschap was omgeruild voor helm en geweer.



Kolpinghaus Gelsenkirchen



Hauptpost Gelsenkirchen

Ondanks dat er werd beloofd dat PTT-personeel in pensions en bij particulieren zouden worden gehuisvest, kwamen veel mannen in barakkenkampen terecht en troffen het niet. De Zandtemer en Schager PTT'ers hadden geluk en kregen gezamenlijk kamer 9 van het Kolpinghaus ter beschikking. In de achterliggende zaal van het complex waren soldaten van de Wehrmacht ondergebracht.

In het Hauptpost moesten ze zes dagen per week gedurende tien uur per dag brieven stempelen en sorteren, post naar de treinen brengen, brievenbussen legen en post rondbrengen. De Zandtemer Jan van

der Oord heeft zelfs rijlessen gekregen voor het besturen van elektro-aangedreven voertuigen.

Door hun werkzaamheden bij de Post kregen de vriendelijke Noordkoppers al snel contact met andere lotgenoten. Jan Ranzijn trof een imker waarmee hij zijn ervaringen kon uitdelen. Hij werd door zijn vader Frans een gedreven imker. Jan v.d. Oord leerde bij de Post Inge kennen. Zij was dochter van een familie uit Oberschlesien verdreven in de dertiger jaren.

SLAG BIJ HET RUHRGEBIED

De luchtaanvallen van de Britse Royal Air Force en de US Army Air Forces op het Ruhrgebied hadden tot doel de productie en transport van oorlogsgoederen in en vanuit de "Waffenschmiede des Reiches" te verhinderen en het moraal van de bevolking te breken. Met de luchtaanval in de nacht van 5/6 maart 1943 op de stad Essen begon de z.g. Battle of the Ruhr.

Op 24 juni 1943 werden 630 bommenwerpers in Engeland gereed gemaakt om de volgende nacht een aanval op Wuppertal-Elberfeld te starten. Tot deze vloot behoorden ook 251 machines van het type Avro Lancaster. Het konvooi vloog over de Scheldemonding en Solingen naar het aanvalsdoel. Er werden 1082 ton spring- en 1220 ton brandbommen afgeworpen. De vuurzee had een oppervlakte van ruim 12 km². Meer dan 1900 mensen kwamen om het leven, waaronder 716 mannen, 1046 vrouwen, 62 jongens en 79 meisjes.

Het konvooi leed ook zware verliezen, 24 bommenwerpers kwamen niet meer terug, waaronder de Avro Lancaster LM327-B van piloot Joseph Laurence Moore. Om 22.41 uur vertrok het toestel vanuit RAF Bourn (Cam-

bridgeshire) naar Wuppertal. Nadat hun bommenlast was afgeworpen, werd het op de terugweg door Duits artillerievuur geraakt. De machine vloog met een rookwolk achter zich zeer laag noordwaarts richting Gelsenkirchen en zonk daarbij steeds dieper. Gevolgd door schijnwerpers werd de zware viermotorige bommenwerper boven het centrum van de stad afgeschoten. Met een heftige explosie kwam het toestel neer op de zaal van het Kolpinghaus. Het vliegtuig doorboorde het glazen dak en sloeg metersdiep in de zich daaronder bevindende schuilkelder. Een stroom van brandende benzine vulde de kelder.

Ook in Gelsenkirchen ging van 0.34 tot 2.39 uur deze nacht het alarm wat bedoeld was voor de stad Wuppertal. De inwoners van de stad en bewoners van het Kolpinghaus vluchtten naar de schuilkelders. Ook de PTT'ers verlieten hun bed en gingen onmiddellijk daarheen. Alleen Jan Ranzijn ging wat later en zag alles voor zijn ogen gebeuren. Hij rende roepend naar de brandende schuilkelder om zijn broer Cor te redden. Omstanders probeerden hem nog tegen te houden maar door explosies bleef hij zwaargewond tussen de wrakstukken liggen. Twee dagen van ontzettend



Explosieven voor een Lancaster

lijden en steeds maar roepend om zijn broer en vader en moeder heeft Jan nog in het Evangelisches Krankenhaus geleefd. De bewoners van het Kolpinghaus die hun toevlucht zochten in de schuilkelder en de Wehrmachtsoldaten in de zaal kwamen op afschuwelijke wijze om het leven. Het vliegtuig werd volledig vernietigd en van de zevenkoppige bemanning werd niets meer teruggevonden.

De begraafplaats Gelsenkirchen-Hessler

Op 1 juli 1943 werden de PTT slachtoffers op het Friedhof-Hessler in Gelsenkirchen begraven. De ouders van Jan en Cor Ranzijn waren daarbij aanwezig maar mochten hun zwaargewonde zonen niet meer zien om andere herinneringen te blijven behouden. Op woensdag 7 juli 1943 was er voor Lou Koomen een H. Uitvaartdienst in de R.K. Christophoruskerk aan de Molenstraat in Schagen. Voor de drie Zandtemers was er de volgende dag een requiem in de R.K. Kerk Onze Lieve Vrouwe Visitation aan de Keinsmerweg in 't Zand.

Slachtoffers



Oorlogsgravenstichting

Door een kleine staf en een team van vrijwilligers werden zo veel mogelijk gegevens verzameld van 180.000 Nederlanders die tijdens de Tweede Wereldoorlog waren omgekomen. De stichting, opgericht in september 1946, wil dat de oorlogsgraven niet verloren gaan. Als

een begraafplaats wordt gesloten of het graf geruimd, worden stoffelijke resten overgebracht naar een ereveld. Op die manier zorgt de Oorlogsgravenstichting ervoor dat de nagedachtenis van deze slachtoffers bewaard blijft.

HERBEGRAVEN

De familie Ranzijn uitte op 8 juni 1951 aan de stichting de wens dat Jan en Cor in hun geboorteplaats 't Zand zouden worden herbegraven en niet op het Ereveld Loenen. Op 31 juli 1951 zijn de stoffelijke resten van Jan en Cor in het familiegraf op de R.K. Begraafplaats herbegraven. Lou Koomen werd op deze dag in het familiegraf op de R.K. Begraafplaats aan de Hoep in Schagen herbegraven. Op 5 april 1988 werd het stoffelijk overschot van Lou definitief overgebracht naar het Nationaal Ereveld in Loenen en kreeg hij zijn laatste rustplaats bij de bijna 4000 Nederlandse oorlogsslachtoffers.



Jan van der Oord

Het stoffelijk overschot van Jan bleef in Gelsenkirchen omdat zijn verloofde Inge het graf wilde behouden en verzorgen. Haar familie heeft hierop een gedenksteen laten plaatsen. Moeder Trijntje had hiertegen geen bezwaar.

Jan en Inge hadden elkaar in deze moeilijke tijd gevonden en steun gezocht bij elkaar. Ze besloten samen verder te gaan en verloofden zich om in augustus 1943 te gaan trouwen. Het lot was hun niet gezind en hun droom werd wreed verstoord.

Omdat een Reihengrab in Duitsland maar voor 25 tot 30 jaar kan worden gehuurd, heeft Jan als PTT oorlogsslachtoffer geen herdenkingssteen meer in Gelsenkirchen. Zou het niet humaan zijn dat zij symbolisch worden herbegraven en alsnog een gedenksteen krijgen?

Slachtoffer



Arie Tuin (door Piet Zomerdijk)

Adrianus Tuin werd geboren op 5 augustus 1916. Hij was het derde kind van Nicolaas Tuin en Johanna Tuin - Borst. Hij bracht zijn jeugd door aan de Bosweg en zou daar zijn hele leven blijven wonen. Voetbal was zijn hobby. Geel-Zwart, opgericht in 1930, zijn club. Arie is snel en wordt gewaardeerd als produktieve voorhoedespeler. Hij weet menigmaal fraai te scoren.



Van Arie is alleen het hoofd te zien.

Als soldaat maakt hij 10 mei 1940 de Duitse inval in Nederland mee. Hij brengt het er levend en ongeschonden vanaf. Van zijn tijd in het Nederlandse leger is de linkerfoto bekend. Aan deze foto kun je zien dat hij een plezierige en vrolijke jongen was.

Na zijn tijd in het leger wordt hij opperman bij Piet Tuin. En dan slaat op 13 september 1944 het noodlot toe. Zo beschrijft C.J. de Wit het in zijn dagboek.

„Deze ochtend komen vier mannen - El-ling- Jn Hoep- C. Hertogh en Arie Tuin- aan de zijde van het Noord-Hollands Kanaal het schoolplein op. Ze zien een gespannen draad en verwijderen deze. Ineens een hevige ontploffing en Arie Tuin is getroffen. We brengen hem binnen bij L. Schilder. Hij is nog bij kennis maar heeft hevige pijnen. Door de moeilijke en langzame telefoonverbinding en het verkeer wordt hij te laat naar het ziekenhuis vervoerd en na drie dagen



1ste elftal Geel-Zwart 1940. Staand vanaf links: Arie Tuin, Gert Doedens, Arie Bakker, Nic van der Linden, Gert Philipsen, Jaap Huiberts. Knielend vanaf links: Jan Broersen, Jaap Schilder, Jan Bakker, Piet de Wit (Messel), Cor Tuin.

geeft hij de geest. Arie Tuin is dus het vierde oorlogsslachtoffer in ons dorp. Hij is onder grote belangstelling begraven. De mannen moesten op de dag van het ongeluk goederen uit de school in een schip laden. De Duitsers hadden vergeten de landmijn te verwijderen. Wij hebben daarover fel geprotesteerd, maar Tuin, een plezierige vrolijke jongen, die de oorlog van 10 mei 1940 ook had meegemaakt als soldaat heeft nu zijn leven moeten geven”.

75 JAAR
VRJHEID



Graf A. Tuin, 't Zand



Jan Campert

Het lied der achttien dooden (1941)

Het eerste en het laatste
couplet.

Een cel is maar twee meter lang
en nauw twee meter breed,
wel kleiner nog is het stuk
grond,
dat ik nu nog niet weet,
maar waar ik naamloos rusten
zal,
mijn makkers bovendien,
wij waren achttien in getal,
geen zal den avond zien.

Ik zie hoe't eerste morgenlicht
door 't hooge venster draalt.
Mijn God, maak mij het sterven
licht
- en zoo ik heb gefaald
gelijk een elk wel falen kan,
schenk mij dan Uw gena,
opdat ik heenga als een man
als 'k voor de lopen sta.

De tien van Zijpersluis

Toen de Canadezen op 8 mei 1945, komende van Alkmaar, bij Zijpersluis de Zijpe binnenreden, wisten ze waarschijnlijk niet welk een tragedie zich hier had afgespeeld. Nauwelijks 4 weken daarvoor. Toen ging er óók een legerwagen van Amsterdam, via Alkmaar, naar Zijpersluis. In deze legerwagen geen bejubelde bevrijders. Maar 10 aan elkaar geketende jonge mannen. En een peloton Duitse soldaten. Zeven van deze mannen waren opgehaald uit de gevangenis aan de Weteringschans in Amsterdam. De andere drie kwamen uit het Huis van Bewaring te Alkmaar. Allen waren actief in het verzet en opgepakt. Het peloton soldaten was een executiepeloton. De tien zouden worden doodgeschoten. Dat was een represaillemaatregel tegen een "moord-aanslag" op leden van de Duitse Weermacht op 10 april 1945. Wat was er op 10 april gebeurd?



Monument "De tragedie van Zijpersluis"

DE AANSLAG

Een verzetsgroep uit Langedijk was ervan op de hoogte dat op 10 april een belangrijk transport zou plaatsvinden naar Den Helder. Het zou kunnen gaan om een munitietransport in verband met de Russen-opstand op Texel. Om dit transport te saboteren voer een aantal verzetsstrijders met een roeibootje tot onder de brug over de Helderseweg (nu de N9). Er werden gaten in het wegdek van de brug gemaakt. Daarin werden landmijnen gelegd. De mannen gingen terug naar de overkant van het kanaal om af te wachten. Toen de eerste Duitse wagen over de brug reed gebeurde er nog niets. Toen het tweede voertuig, een bus, de brug passeerde, volgde er een explosie. Hierdoor raakte de bus van de weg. Hij bleef half in het kanaal hangen. De inzittenden (een vrouw, een kind en drie militairen) kwamen met de schrik vrij.

De executie

Willy Lages, leider van de S.D. in Amsterdam, werd van dit gebeuren op de hoogte gesteld. Hij gaf terstond de opdracht een lijst samen te stellen met 10 personen die gefusilleerd moesten worden. Het werden zeven mannen uit Amsterdam, waaronder een vader en zoon. De andere drie werden opgepikt in Alkmaar. In de vroege ochtend van 11 april 1945 werd Zijpersluis bereikt. Enkele voorbijgangers werden aangehouden om toe te kijken bij een macaber schouwspel. Vanuit de woning boven het naastgelegen café "De Hoop" was ook de 20-jarige mejuffrouw K. getuige van deze gruwelijke gebeurtenis. Haar verhaal: "Eigenlijk gebeurde het allemaal in een paar minuten, maar het zijn beelden die voor altijd op je netvlies blijven staan. Allen moesten toezien hoe de tien mannen van de vrachtwagen werden geschopt, getrapt en geranseld. Hardhandig werden ze opgesteld in een rij en gefusilleerd. In de doodse stilte die volgde op het salvo was nog het zachte gekerm te horen van enkele mannen. Een nekschot maakte een definitief einde aan hun leven."



Steen behorende bij het monument te Zijpersluis

DE TIEN VAN ZIJPERSLUIS:

Vanuit Amsterdam

Dirk Bons, 47 jaar, leraar wis- en natuurkunde
Antonie Pieter Bons, 23 jaar, kantoorbediende
Johannes Petrus van Kan, 34 jaar, ambtenaar
Jacobus Wilhelmus Johannes Heeren, 35 j, leraar
Dirk Botterweg, 28 jaar, handelsreiziger
Robbert Cijfer, 25 jaar, student
David Blom, 42 jaar, kantoorbediende

Vanuit Alkmaar

Bernardus Hollander, 19 jaar, zonder beroep
Arie Prins, 22 jaar, zonder beroep
Gerrit Hoogstraaten, 19 jaar, kantoorbediende

De tien van Zijpersluis liggen, op Arie Prins na, begraven in vak nr 36 op de Eerebegraafplaats te Bloemendaal. In vak nr. 34 ligt wel een Arie Prins begraven. Dit is echter niet de man die op 11 april in Zijpe gefusilleerd werd.



Verzet

De gebeurtenissen bij Zijpersluis lieten zien dat acties van het verzet tegen de bezetters bijzondere gevolgen konden hebben. Daarom werden beslissingen over verzetsplannen uiterst zorgvuldig genomen. Ook in de Zijpe was er sprake van georganiseerd verzet. Werd je betrapt op het plegen van ongeoorloofde daden kon dat een behoorlijke straf opleveren. Voorbeelden van ongeoorloofde daden waren het vervalsen van persoonsbewijzen, het verbergen van onderduikers, het verstoppn van wapens, het luisteren naar de radio, staken, het drukken en verspreiden van illegale krantjes, het bespioneren van Duitse stellingen, enz. Straf kon inhouden dat je in de gevangenis werd gezet, opgesloten in een concentratiekamp. Je huis kon in de brand worden gestoken en in het uiterste geval werd je dood geschoten. Bij verhalen over het verzet is het goed dit in gedachten te houden.



Een vrijstellings ausweis voor Wilhelmus Apeldoorn (geboren op 9 dec 1915) omdat hij in de landbouw werkzaam is. Dergelijke documenten werden vaak vervalst.



Voorste rij v.l.n.r. Piet Janssen op de bok, Andries de Wit, ??, Piet Blokker met hoed, ??, ??
Middelste rij v.l.n.r. ??, Kees Sneekes met pet, ??

Het paard en de wagen zijn van Piet Jansen. Naast Andries de Wit is een ton (200 l) zichtbaar. In deze ton was het bevolkingsregister van Anna Paulowna verstopt. De ton was in de tuin van Kees Sneekes begraven.
Met de wagen werden wapens opgehaald uit de buurt van Wognum bij Zomerdijk. De wapens waren daar gedropt, de wagen had een dubbele bodem. Op de heenweg ging een wagen hooi. Terug ook weer, maar dan met wapens eronder.

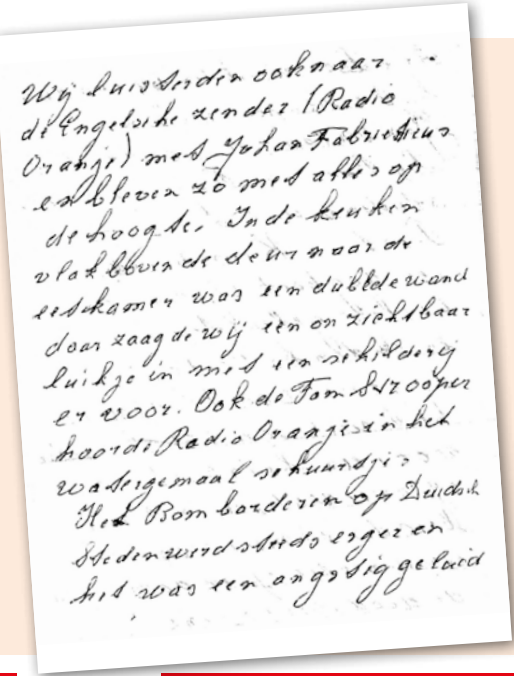
Hier een waar gebeurd verhaal door Jan Sneekes

In de oorlog was vader erg actief in het verzet. Een van de weinige dingen die hij verteld heeft is van een overval die een groep in Anna Paulowna gepleegd heeft. Het was een brutale overval op het gemeentehuis. Terwijl de voorzijde bezet was door de Duitsers, wisten zij via de achteringang een deel van het gemeente-archief weg te halen, vanwege een razzia die gehouden zou worden, om mannen tussen een bepaalde leeftijd op te pakken en naar Duitsland te sturen. Piet Blokker was er van begin af bij en later is het onderweg door vader en Blokker naar de Ruigeweg gebracht, de rest van de groep mocht namelijk niet weten waar het gebracht werd. Als er iemand van de groep opgepakt werd wist die namelijk niet waar het naar toe gebracht werd. Onderweg beleefden ze nog een hachelijk avontuur toen er een Duitse patrouille aankwam, ze hebben toen een tijd in de egalement gelegen, half onderwater, na een tijdje zijn ze verder naar huis gegaan. Toen ze thuis waren hebben ze de papieren in olievaten gestopt. Eerst oprollen en door het gat er in gewerkt. Ze hebben dezelfde nacht de vaten onder het hooi verstopt. En de papieren zijn na de oorlog ongeschonden terug gebracht of opgehaald.
Wel is er iemand opgepakt van de groep maar gelukkig heeft die niets losgelaten. Vader en Blokker hebben toen een hele tijd ondergedoken gezeten in de schuur onder een partij stro. Moeder kwam toen wel goed in de wol te zitten, om de tijd te doden gingen ze oude truien uithalen zodat moeder weer nieuwe kon breien.
Vader heeft wel een wrange nasmaak overgehouden en ons aangeraaden nooit in het verzet te gaan. Toen de oorlog begon had hij net een nieuwe vrachtauto, die gelijk gevorderd werd door de weermacht. Na



Dit kwam na de oorlog tevoorschijn uit de grond bij Kees Sneekes in de Ruigeweg.

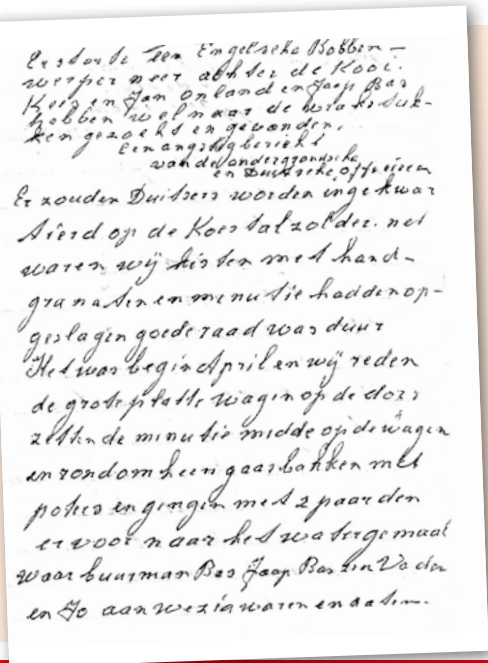
de oorlog werden er mondjasmaat auto's, die door de Canadezen achter gelaten waren, toegewezen. Vader kwam daarvoor niet in aanmerking, maar bv. Arie Kaptein reed voor de oorlog met 2 auto's en na de oorlog met 12. Je begrijpt dat de verdeling niet netjes verliep.



Verzet aan de Zijper Dijk

Aantekeningen van Jan Broersen (1917-2001)

Wij luisterden ook naar de Engelse zender (Radio Oranje) met Johan Frabitius en bleven zo met alles op de hoogte. In de keuken vlak boven de deur naar de eetkamer was een dubbele wand daar zaagde wij een onzichtbaar luikje in met een schilderij ervoor. Ook de Fam Strooper hoorde Radio Oranje in het watermaalschuurtje



Er zouden Duitsers worden ingekwartierd op de koestalzolder. Net waren wij kisten met handgranaten en munitie hadden opgeslagen. Goede raad was duur. Het was begin april en wij reden de grote platte wagen op de dors, zetten de munitie midden op de wagen en rondom heen gaasbakken met potsers en gingen met twee paarden ervoor naar het watergemaal waar buurman Bas, Jaap Bas en Vader en Jo aanwezig waren.....



De Bom

(Een verhaal van Dirk Smit)

Het zal rond 1964 geweest zijn dat we, al juttend, op het strand tussen St. Maartenszee en Callantsoog een aangespoelde vliegtuigbom uit de Tweede Wereldoorlog vonden. We waren kind en zagen geen gevaar, dus de bom ging mee naar huis. We woonden aan de Schagerweg, nu is dat Stolperweg, naast de boerderij van nu P.A. de Groot. Deze boerderij was toen in vier woonverblijven verdeeld en aan de achterzijde woonde de familie J. Schilder. De bom belandde bij de familie Schilder in de tuin en werd ook wel eens in een stokie gegooid. Na verloop van tijd vonden we dat de bom maar uit elkaar moest worden gehaald. Een van de jongens van Schilder was nogal technisch aangelegd en hij begon met het demonteren. Wij stonden er met een groepje omheen en toe te kijken hoe dat ging. Er werd wat losgedraaid en een vrijkomende stekker werd uit

een contrastekker getrokken. Op een gegeven moment lukte het niet om de bom verder te slopen en we haalden buurman Schilder erbij. Die wist toch nog raad en hij haalde een ronde koker uit de bom, gevuld met een soort uitgehard poeder. Met een schroevendraaier werd een stukje poeder los gestoken en in een tang geklemd. Er werd een brandende lucifer bij gehouden en het poeder ontvlamde met een grote vlam. Toen werd nog het plan geopperd om de koker in het land met een lange lont er naar toe te laten ontbranden. Dat is uiteindelijk niet gebeurd, er is politie bij gehaald en die heeft de hele boel weggehaald. Buurman kreeg een forse reprimande en wij vonden het enorm spannend. Dat het gevaarlijk was, daar dachten wij niet bij na. Al met al was het natuurlijk enorm onverantwoord, maar gelukkig is het allemaal goed afgelopen.



Vlnr: Piet de Wit Albzn, Ab de Wit Albzn, Cees Broersen, Riet de Wit Albdr, Riet Broersen, Corrie Deutekom, Joop Portegijs, Siem Portegijs, Gert Portegijs, Cock Portegijs, Piet Broersen, allen achter uit de Korte Belkmerweg/ Zijperdijk. Foto van 25-08-1940. Deze bomkrater ontstond bij een ontploffing van een vliegtuigbom op het land van Broersma, tussen de Zijperdijk en de Boermansweg. Als de bom van Dirk was ontploft...

Het verhaal van Piet Tamis, geboren in 1936

(Opgetekend door Dirk Smit)



Het clubgebouw van de ijsclub. Achter bij Jo Ros (nu Hoogland /Muller) aan de Rijksweg. Nu is hier de van Beusekomstraat.

De familie Tamis woonde aan de Duinweg tussen Groote Keeten en de Callantsogervaat. Er waren 7 broers en zussen, vader en moeder, dus 9 personen. In 1942 kregen de kustbewoners te horen dat ze, in verband met de aanleg van de Atlantikwall, hun huizen moesten verlaten. In Callantsoog was dat binnen een termijn van 10 dagen. De familie Tamis had vee en kippen. De koeien en ook de kippen werden in de omgeving ondergebracht. Het gezin zelf vond eerst onderdak in Groote Keeten maar vertrok later naar 't Zand. Daar trokken ze in het clubgebouw van de plaatselijke ijsclub bij de familie Ros aan de Rijksweg. Het was een schamele bedoening, met een buitenplee en 's winters was het bijna niet

warm te krijgen. De ijsbaan was buiten gebruik en er stonden houten palen voorzien van explosieven, de z.g. "Rommelasperges" dit om luchtlandingen van de geallieerden te voorkomen. Het werden, vooral voor vader en moeder Tamis, zware jaren. Het gebeurde dat er geen water meer was, Piet moest dan met een van de hereboer, de Wit, geleend wagentje met ijzeren wielen, water halen in De Stolpen. Dit ging in melkbussen en Piet haalde er twee tegelijk. Er was er een bij voor Dirk Mak, daar kreeg Piet een gulden voor. Voor die tijd een kapitaal en hij voelde zich het rijkste jongetje van de wereld. De koeien liepen rond hun behuizing en iedereen moest tussen de koeienflappen door laveren om een beetje

schoon te blijven. De wc was buiten en eens heeft een broer van Piet per ongeluk een plasje gedaan in een Keulse Pot met eten. Niemand heeft er iets van gemerkt. Mei 1945, bevrijding, zo snel als mogelijk was vertrok het gezin weer naar het huis aan de Duinweg. Daar troffen ze een grote puinhoop aan. Het huis was volledig uitgewoond door de Duitsers en de in krijgsgevangenschap, hier gelegde, Turkestanen. In de volksmond Mongolen genaamd. Een gedeelte van het dak was eraf en er was een betonplaat voor in de plaats gekomen. Dit, om de eronder staande paarden te beschermen bij een luchtaanval. De familie trok zodoende in het op het erf staande kippenhok. Daar werd nog een broertje geboren,

Wouter, bij het slapen gaan werd hij goed ingepakt, opdat de ratten, die vrij spel hadden er niet bij konden komen. De Duitsers ondertussen, trokken in grote colonnes langs het huis richting de Kaap bij de Callantsogervaat. Bij het Kaaphuis werden ze gefouilleerd en daarna gingen ze op transport, terug naar Duitsland. Er werden Canadezen in het huis gelegd, zij oefenden het schieten in de duinen met als Duitsers verkleedde poppen. De koeien kwamen weer terug, op twee na. Het herstel van het huis nam een aanvang en na een jaar in de kippenboet te hebben gezeten trok het gezin weer in het huis. Een roerige tijd was afgesloten.



Met bijdragen van leerlingen van groep 8 van de Sint Jozefschool en groep 7/8 van de Zandhope. Beide basisscholen zijn gevestigd in het gebouw de Bloeikas.

Vrijheid

Ik wil vrijheid voelen
in mijn hele lijf.
Niet leven als een standbeeld
die staan alleen maar te staan.
Ik wil schreeuwen en zingen.
Naar de lucht en naar de zee .
en genieten van het alles.
dans je mee?
ik wil mensen verbazen
en spelen met iedereen
ik wil alles echt meemaken
en kijken onder elke steen
niemand kan mij stoppen
ik haal alles er uit
Eten, drinken, lachen, zingen
ik lach, ik huil en fluit
mijn glimlach en mijn tranen
alles voelen en meemaken
god wat is dit heerlijk
schreeuwt het leven van de daken

Rosalynn Koelman 2021

voor mijn omi mevr. de Glas
nu weet ik een beetje hoe het voor u was

De Tweede Wereldoorlog

Ik ben Morris en ik zit in groep 8. We hebben nu op school heel veel over de Tweede Wereldoorlog. We doen best veel op school, zoals dingen doen of filmpjes kijken. Sommige filmpjes zijn wel best heftig, zoals dat je niet zo veel kon toen, bijvoorbeeld voetbal of ergens heen gaan. Ik zou het ook niet willen om onder te duiken omdat je je dan de hele tijd moet verstoppen en dan kan je ook niet naar buiten. Toen kwam de hongerwinter dat vond ik ook best wel erg omdat er bijna geen eten was. Ik ben blij dat er nu vrede is.



75 jaar vrijheid,
klaar met de gedwongen arbeid.
De oorlog is klaar,
gelukkig maar.
In strijd tegen de joden,
met als gevolg wel 72 miljoen doden
We zorgen samen dat dit niet meer gebeurt,
er is al genoeg getreurd
Met iedereen is wel iets mis
toch is iedereen goed zoals hij is

Mieke

De uitgave van deze krant is mogelijk geworden dankzij de medewerking van velen. Dank daarvoor. Een aantal wil ik toch noemen. Henk Kager en Wim Kager waren geweldige gastheren met prachtige verhalen. Frans Popma, Theo Volkers en Dirk Smit schreven mee aan belangrijke onderdelen van de krant. Adri de Wit, Theo Volkers en Dirk Smit benoemden allerlei onvolkomenheden in de tekst. Ook de verhalen van de deelnemers aan de fotomiddagen van de Zandstee hebben een bijdrage geleverd aan deze krant.

't Zand, april 2021, Piet Zomerdijk.